

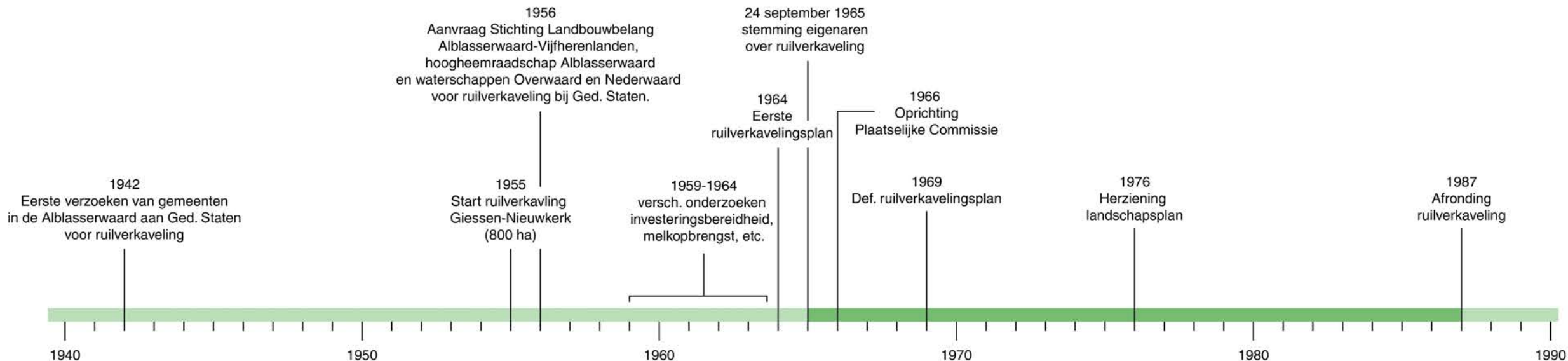

Ruilverkaveling in de Alblasserwaard (1942-1987)

SteenhuisMeurs, dr. Marinke Steenhuis en Vita Teunissen MSc MA

In opdracht van Bureau Peter de Ruyter, landschapsarchitectuur

STE^{EN}
HUIS
MEI^{JRS}

RUILVERKAVELING ALS PROCES

1. Plan op hoofdlijnen

In het plan uit 1964 worden schattingen, opties en reserveringen besproken. Het is een plan op hoofdlijnen, waarin de details als mogelijkheden zijn meegenomen:

'Indien tijdens de uitvoering zich financieel aantrekkelijkere mogelijkheden voordoen, zal een gewijzigd ontwerp worden opgesteld. Een voortzetting van de studies op dit gebied acht onze Commissie van bijzonder groot belang.'

'Of en op welke wijze onze Commissie bereid zal zijn de tot standkoming van verdere peilsverlaging te helpen bevorderen, valt niet te overzien.'

'Pas tijdens de uitvoering zal blijken hoeveel gegadigden voor boederijverplaatsing gevonden worden.' (Raming: 230, het werden er 115)

2. Steeds bijsturen

Ook uit de archiefstukken van na 1965 blijkt een hands-on proces, aangestuurd door de Plaatselijke Commissie en verschillende werkgroepen, die steeds nieuwe regelgeving, ongewillige grondeigenaren, nieuwe subsidies, veranderingen in het wegenplan, etc. moesten verwerken in de planvorming en uitvoering. In de vergaderingen van de Voorlichtingscommissie en Plaatselijke Commissie wordt gesproken van verschillende 'blokken' (subgebieden), die zich ieder in andere fase van uitvoering bevonden.

3. Verkavelingsmarathon

Maarten Schakel, voorzitter Ruilverkavelingscommissie, spak in 1987 van een 'verkavelingsmarathon', die zich 'waarlijk van de ene bezwaarprocedure naar de andere sleepte'.

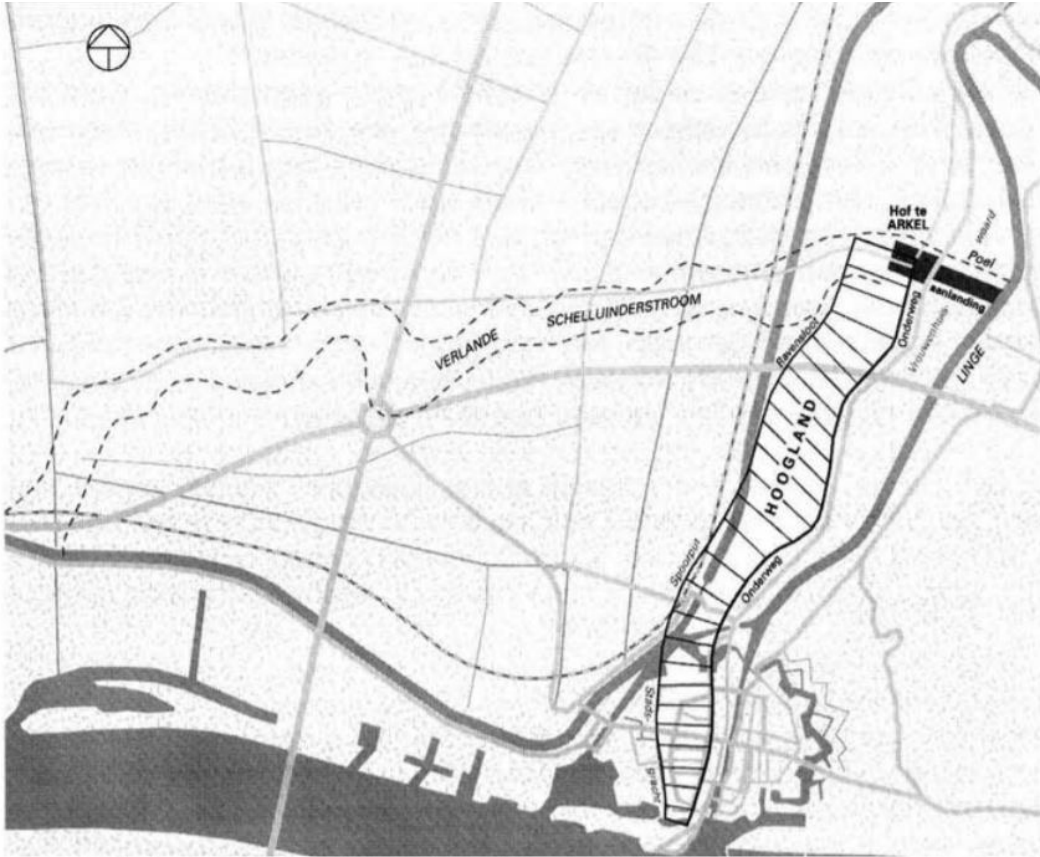

Donk (rivierduin), ontstaan in de ijstijd, 10.000 jaar geleden.

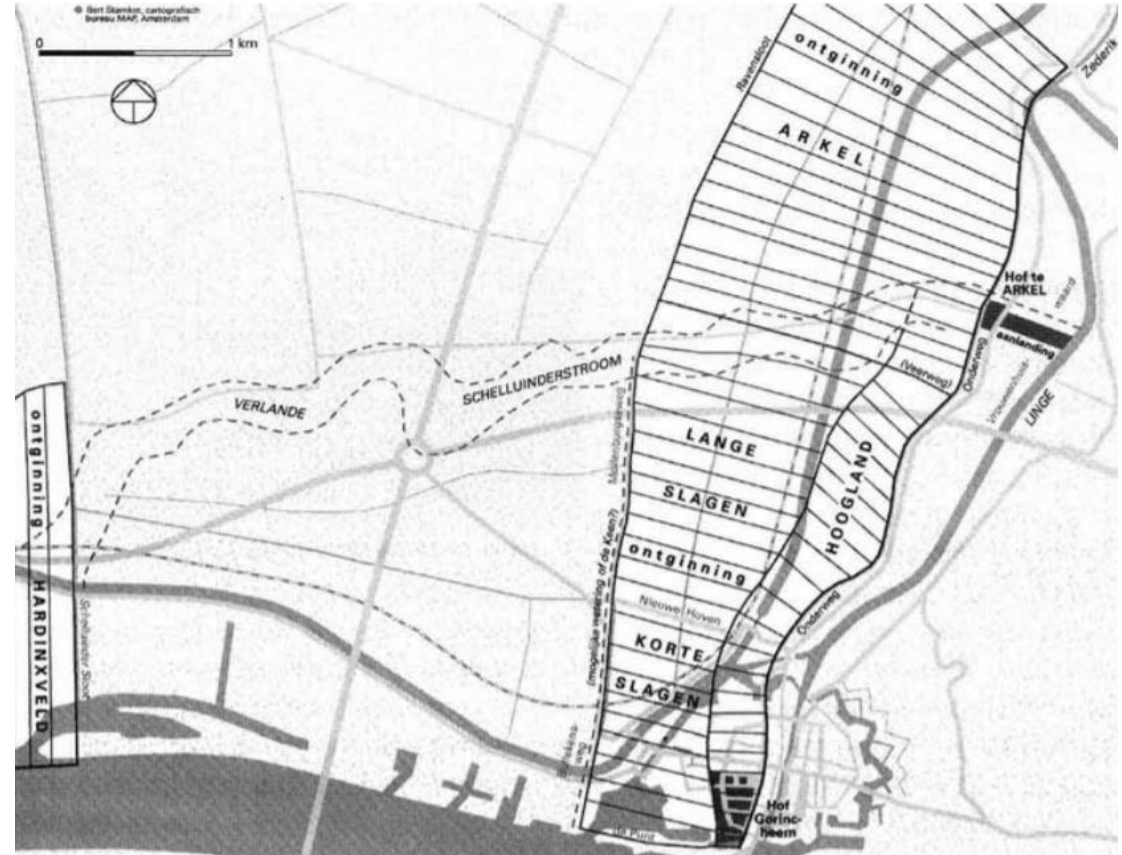
Oude plekken van bewoning (klooster)

Hier: buurtschap De Donk, terecht gekomen in een ontgonnen landschap

Ontginning van het 'wildernisareaal' vanaf de oeverwallen

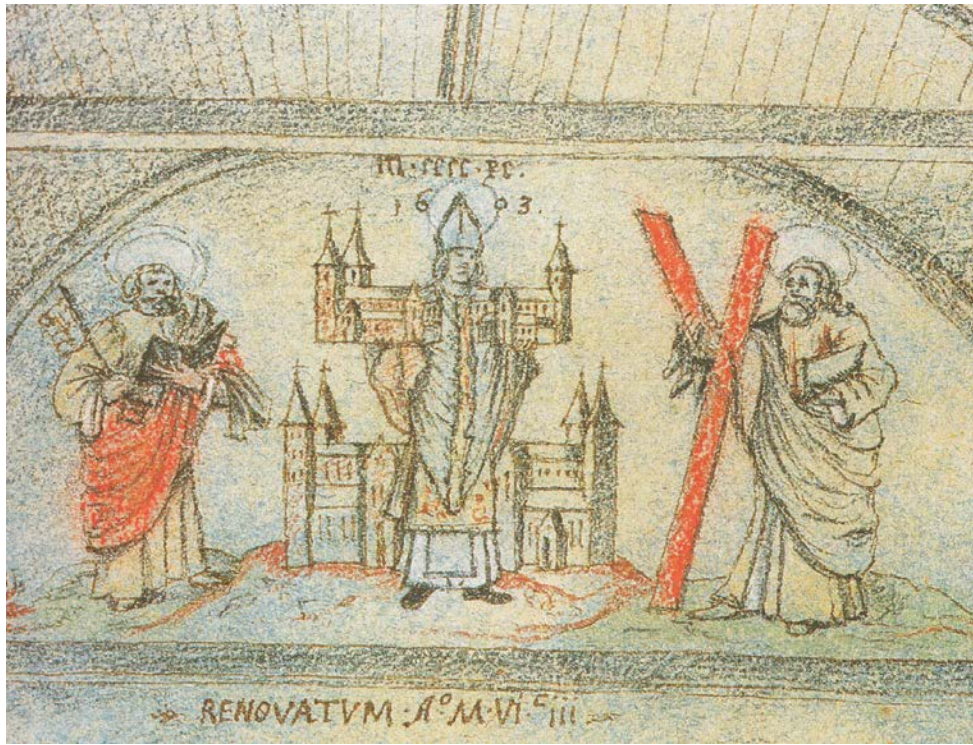

Eerste ontginning vanaf de 10de eeuw.

Tweede fase van de ontginning 11de eeuw

In de diepte het veen in, in de breedte langs de rivieren. Langs de rivieren dijken gemaakt. Vanaf 12^e eeuw ook ontginning venen landinwaarts. Veenriviertjes en gegraven weteringen. Hoge veenkussens afgegraven, rivieren nu hoger dan het land, toen afstroomrivieren.

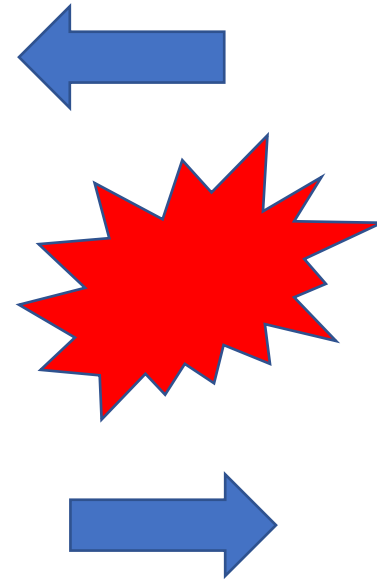

Wildernisareaal:

Bisschoppen van Utrecht

Graven van Holland

Lokale heren zoals die van Arkel

Tiendwegen nabij
veenstroompjes en
rivieren, veenkades

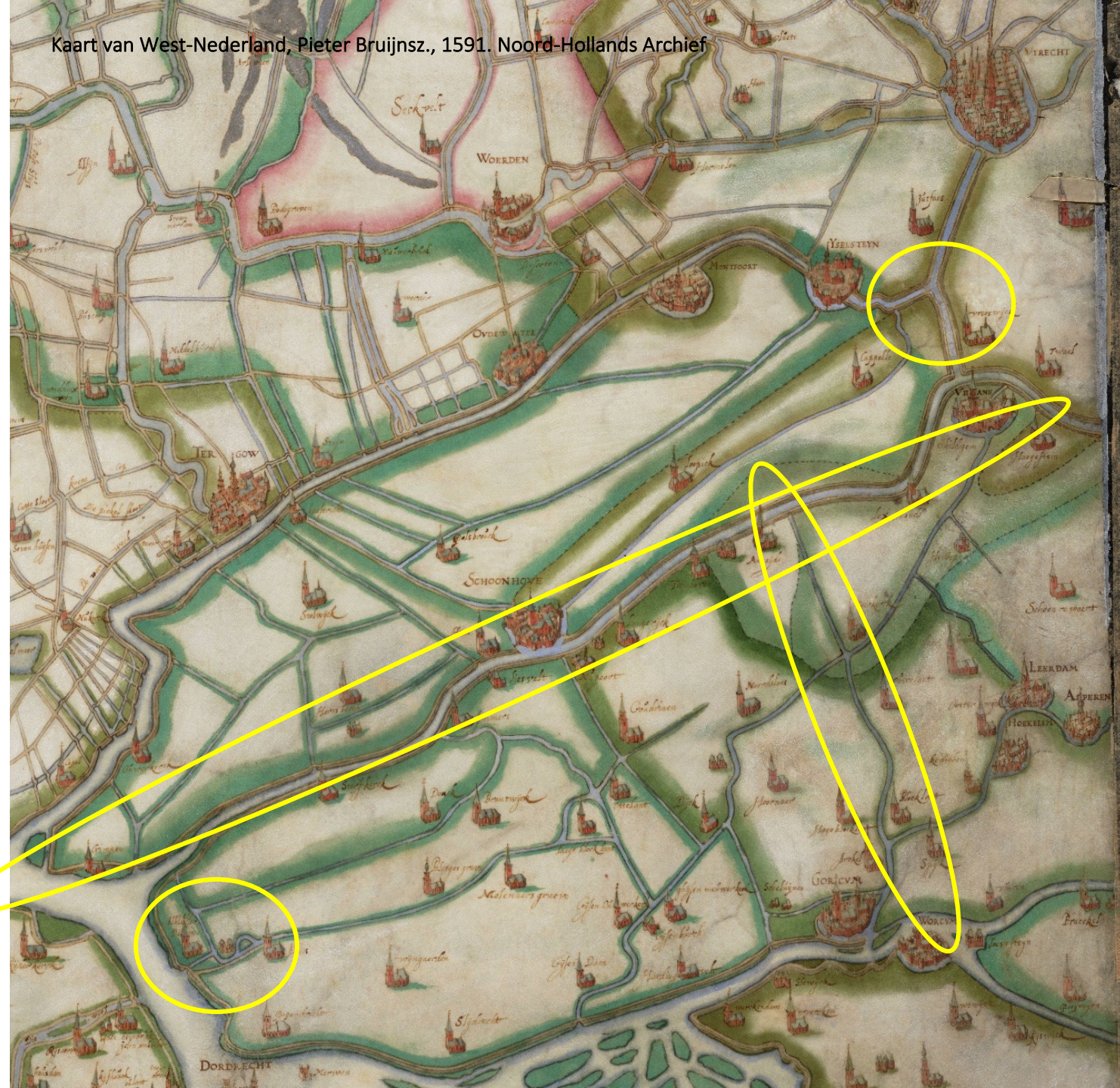
Functie in
waterbeheersing

Belasting op de oogst
(tienden)

Deltawerken van de waarden

- 1230-1235 **Lekdijk** onder Floris IV
- Aanvankelijk afwatering via veenriviertjes Giessen en Alblas
- 1277 dwarsdijk aangelegd wegens overstroming agv bodemdaling: Zouwedijk van Lek naar Waal -> geboorte HHS
- 1284 Vijf heeren besloten de Diefweg op te hogen tot een dijk. Waterstaatkundig eenheid, heemraden en dijkgraven.
- Zakking maaiveld door ontginning en inpoldering
- 1285 afdamming Hollandse IJssel bij Klaphek door Floris V om overstromingen bij Haastrecht te voorkomen. Lek werd hoofdafvoerkanaal,
- 1280 en 1281 Alblas en Giessen afgedamd, sluizen in de dammen, hoog rivierwater kon zo niet meer vrij de waard instromen.
- Afwatering via G en A steeds moeizamer: Lekwater stond laag bij Elshout/Kinderdijk. 1365 Albrecht van Beieren geeft toestemming voor uitwateringskanaal door Nederwaard naar Elshout, paar jaar later ook de Nederwaard eigen kanaal.
- Nog niet voldoende – molenplan 17^e eeuw, Hooge Boezem water omhoog pompen. Pas 18^e eeuw financieel mogelijk. Tweedeling, nu nog, tussen Oostelijk deel Overwaard, waterde via de Giessen af op de Merwede, en het westelijk deel, Nederwaard, loosde via de Alblas af op de Noord.

Molenprotheses: Kinderdijk rond de Arkelse dam

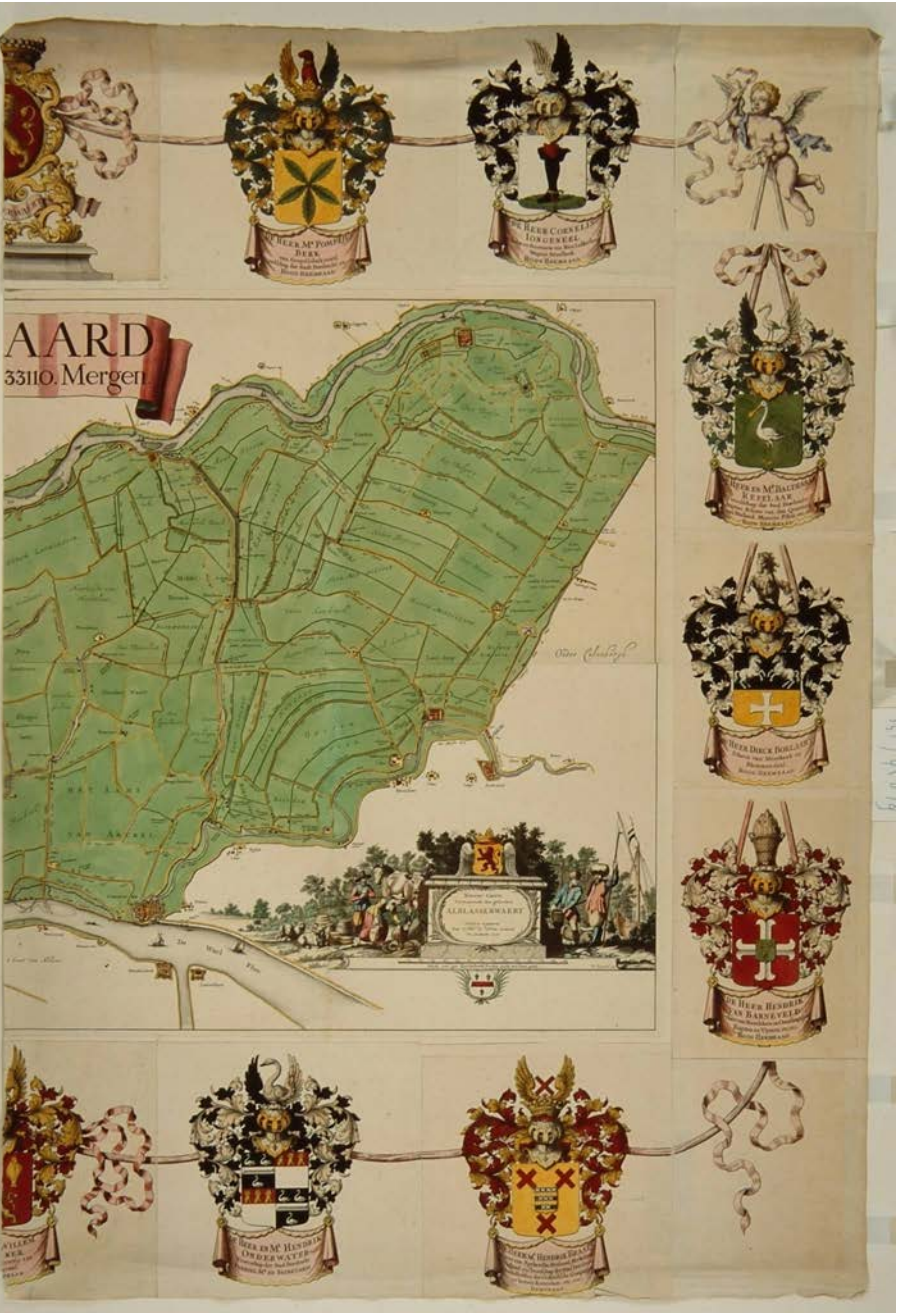
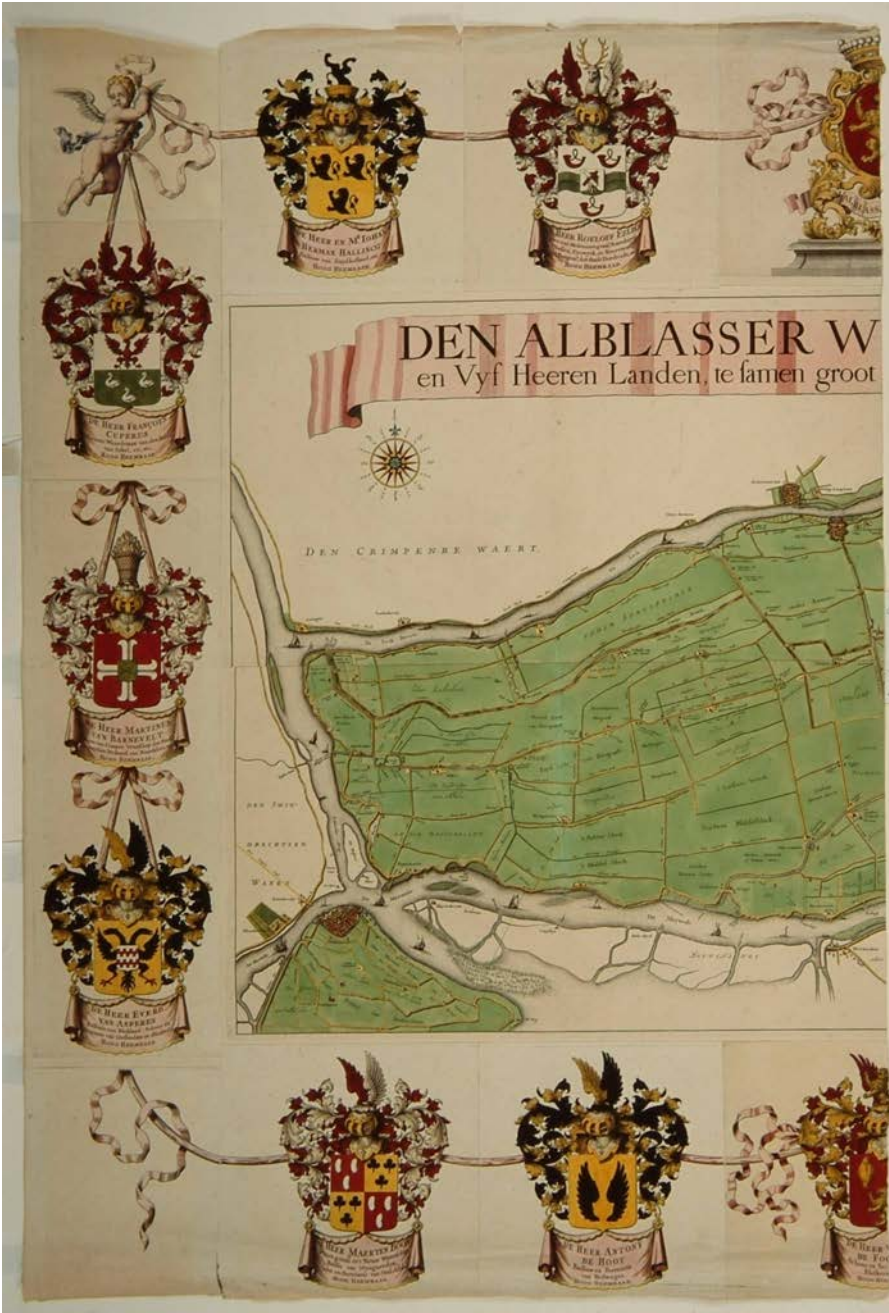
‘Ik heb zo’n respect voor de autochtone Alblasserwaarders en hun voorgelacht dat het me kan overvallen. Het is niet te begrijpen dat die mensen het niet hebben opgegeven, dat zij niet zijn weggetrokken terwijl hun woongebied tientallen malen onder water heeft gestaan. Eenmaal wel eens zeven jaar lang.’

(- J.W. Ooms, protestants-christelijk schrijver uit Groot-Ammers)

'De Nederlandse landbouw in de 17^e eeuw was het meest vooruitstrevend van de Westerse wereld. Omdat goedkoop graan (en hout) door Baltische staten werd geproduceerd, konden Hollandse boeren zich specialiseren: gewassen voor olie, hennep en zeep, melk, boter, kaas, groente en fruit. (De Vries 1974)

Arent Arentz, Boeren, jagers en vissers, wipmolen ca. 1625 (Rijksmuseum)

Innovatie: vijzelmolens sinds 1630, toegepast bij diepere bemalingen (> 1,5 meter) als alternatief voor een molentrap

Kinderdijk: aanvoerkanalen, acht molens en drie boezems

Nooit ontveend – ivm het veel as
veroorzakende bosveen.
Kaart: Tirion 1750

Alblasterdam, Verkeersbrug over de Noord.

Brug over de Lek, Gerard van Rooij (1961)
Maar ook: Giessen, Vlist, Ablas en Linge

Hoornaar 1958

Panorama Bleskensgraaf.

Bleskensgraaf Panorama

Bleskensgraaf, Wingerdse molen aan de Graafstroom

1983

Oscar van Alphen
Alblasserwaard
1983

Isolement

‘In den Bovenweerd was et altijd zo da’ me niet wiste dat Geurkum en Rotterdam en Aamsterdam bestind kon.’

- *Meertens Instituut, Interviews in de Alblasserwaard, ca. 1965*

Terwijl de ruilverkaveling wordt gepland en uitgevoerd verandert ook de bevolking van de Alblasserwaard...

- C Ieder jaar bouwe zo een huis of vaif ~~T~~ t'r baij, en daar kenne we 't mee doen. We hebbe hier eh eh eh gien huizenood zou 'k zegge.
- S Omdat de gehele bevolking juist niet groter wordt.
- A Nee.
- S 't Zijn almaal landbouwers, almaal ja veeboere kan ik beter zegge.
- C Ja.
- A Ja ja ja ja.
- C Enkele gaon d'r nog eh , die vroeger ook boerearbeider waore ,want die heb je oek, d'r zaijn maar twee boerearbeider meer,heej?
- A Ja.
- C In heel ons dorp .En vroeger misschien wel twinteg.
- S Waar zijn die mense gebleve ?
- C Nou die gaon naor de fabriek.
- A Ook naar de industrie-fabriekem , ja.
- C Industrie op Sliedrecht
- A En na Alblaserdam, ja.
- S Maar blijve ze dan wel hier wone?
- C Ja.

1947: 84.000 inw
1956: 97.000 inw
1962: 105.000 inw
1962: minder dan
10% agrarische
beroepsbevolking
1956: 10.000
forensen

‘Ondanks de industrialisering zijn de waarden nog steeds de best bewaard gebleven gebieden, bevolkt door een speciaal slag mensen, ruig en stug, soms ook traag en zwaartillend, maar anderzijds ook evenwichtig, goedmoedig en met een geestelijke zelfgenoegzaamheid, het boerenwerk eigen.’ (Barendse en Terlouw (1977))

Boerderij met vloeddeur in Molenaarsgraaf, 1956

776

RUILVERKAVELINGSWET

Wet van den 31sten October 1924,
S. 481, houdende bepalingen omtrent
ruilverkaveling

Met aantekeningen en alphabetisch register

door

Mr. Dr. W. F. M. SCHUTTE

Rechter in de Arrondissements-Rechtbank te Leeuwarden

D 3

0.40

ZWOLLE — W. E. J. TJEENK WILLINK

Voor mogelijke aanvullingen en wijzigingen zie
men achter het register

776

Ruilverkavelingswet 1938

Wet van den 20sten Mei 1938,
S. 618, houdende nieuwe bepalingen
omtrent ruilverkaveling.

(Ruilverkavelingswet 1938).

Met aantekeningen en alphabetisch register

door

Mr. J. LINTHORST HOMAN

C 46

0.40

N.V. UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ
W. E. J. TJEENK WILLINK, ZWOLLE, 1938

Voor mogelijke aanvullingen en wijzigingen
zie men achter het register

776

Ruilverkavelingswet 1954

Wet van de 3de November 1951, S. 510, houdende
nieuwe bepalingen omtrent ruilverkaveling.
Met enige uitvoeringsbesluiten en voorzien van
aantekeningen; benevens van een alphabetisch
register

Bewerkt door

Mr. H. C. P. KORTE

Administrateur bij het Ministerie van Landbouw,
Visserij en Voedselvoorziening
Cultuurtechnische Dienst

A 43

1,80

UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ
W. E. J. TJEENK WILLINK, ZWOLLE,
Voor mogelijke aanvullingen en wijzigingen zie
men de laatste bladzijden

Trauma hongerwinter > grootschalige transformatie agrarische sector (schaalvergroting, ruilverkavelingen, opschaling boerderijen, samenwerkingen, importheffingen, vergoedingen voor export). 1954 gemeenschappelijk landbouwbeleid EEG – iedere investering in productieverhoging was rendabel.

Boeren protesteren tegen schaalvergroting, jaren vijftig

Minister Sicco Mansholt
uit Ulrum (Groningen)
> 1958 Landbouwcommissaris EEG

‘De mogelijkheid van een onafhankelijk bestaan, hoe sober ook, is de boer meer waard dan de mogelijkheid van groter inkomen in een anderen levensstaat
socioloog dr. P.W.J. van den Berg uit Langerak, *Het karakter der plattelandssamenleving*, 1941

‘In de Alblasserwaard staan grote dingen te gebeuren, want dit oude cultuurlandschap behoeft dringend verbetering. **Kilometers lang liggen nu de smalle lange akkers achter de boerderijen, in de winter grotendeels onbereikbaar, omdat goede verharde landwegen ontbreken en de slappe grond na enige regen onberijdbaar wordt.** Het land ligt nu niet meer achter de boerderij waarbij het oorspronkelijke hoorde, maar her-en-derwaarts verspreid. Vetes, die geslachten lang voortduren, ontstaan in zulk een tijd. **Steeds geringer worden de inkomsten van de boeren, omdat de omstandigheden het hun onmogelijk maken hun bedrijf op moderne leest te schoeien.**’

-
Excursieboekje Alblasserwaard, ca.
1960

Diagnose: onverharde wegen, lange akkers en slappe grond,
weilanden te ver van de boerderij

14. "Het Huys Herlaar", ten oosten van Tienhoven, een landschappelijk fraai landgoed, dat voor een deel wordt ingenomen door parkbos met lanen en opgaand gehoochte van Zomereik, Iep, Beuk en Esdoorn, in de ondergroei komen o.a. naast exotische struiken, Haselaars voor, en voort's Klimop, Dauwbraam, Look zonder Look, Nagelkruid, Bosaardbei en Klimop-erseprijs. Plaatselijk komt essen-hakhout voor. In het westelijke gedeelte bevindt zich een griend, waarin o.m. worden aangetroffen: Groot Springsaad, Reuzenzwenkgras, veel Robertskruid, Fluitekruid, Dotterbloem en Kleine Valeriaan.

In het opgaande hout werden Grote Bonte en Groene Specht waargenomen.

15. Eendenkooi in het Liesveld, landschappelijk fraaie, nog werkende eendenkooi met bos en grienden. Het bos bestaat o.m. uit Zomereik, Es, Zwarte els, Eenstijlige Meddoorn en Vlier, met Dauwbraam, Fluitekruid, Look zonder Look, Nagelkruid en Engelwortel in de ondergroei. Rondom de eendenkooi staan knotwilgen, waarin veel Eikvarens groeien.

De kooiplas wordt gevormd door een groot en diep wiel, waarop een grote stal Wilde Bonden verblijf houdt en dikwijls een aantal soorten duikenden, waaronder Kuifeendjes, voorkomen. De houtrand langs de zuid- en zuidoostzijde van het wiel is buiten de broedtijd een rustplaats van Aalscholvers.

16. Graasland in de Polder Molenaarsgraaf. Deze zogenaamde Hazendonk was tot voor kort een van de rijkste groeiplaatsen van de steeds zeldzamer wordende Harlekijnorchis in ons land. Hoewel het terrein in de laatste jaren door landbouwkundige maatregelen in betekenis is achteruitgegaan en de Harlekijn er waarschijnlijk niet meer voorkomt, is het nog steeds botanisch van belang; o.m. worden er aangetroffen: Scherpe Zegge, Tweerijige Zegge, Veenpluis, Kleine Montia, Moeraskartelblad, Blauwe Zegge en het zeer zeldzame Melkvioltje.

17. Graasland in de Broekse Hei, ten zuiden van Laag-Blokland, een botanisch belangrijk, onbesmet hoogland, waarin o.a. Harlekijnorchis en waarschijnlijk Melkvioltje voorkomen, en voort's Spaanse Ruit, Krupend Zenegroen, Blauwe Zegge, Trilgras, Moeraskartelblad, Grote Ratelaar, Smele, Gele Lis, Slanke Waterbies, Tweerijige Zegge en Scherpe Zegge.

18. Plas in de Polder Over-Slingeland, eertijds een zeer belangrijke donk, welke volledig werd af- en uitgegraven. Thans is het een landschappelijke fraaie, diepe plas met een smalle oevervegetatie, waarin o.a. Riet, Mattebies, Liesgras, Zwanebloem, Grote Egelskop, Knikkend Tandzaad, Watermunt en Beekpunge voorkomen.

19. Overland langs de Giessen bij Over-Slingeland. Dit object, dat eigendom is van het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, bestaat uit een schraal hoogland met een rietzoom langs het water. Tegen de rietzoom bevat het een fraaie groeiplaats van het Zomerkllokje. Verder worden in het terrein o.m. aangetroffen: Dotterbloem, Koekoeks-bloem, Pinksterbloem, Scherpe Zegge, Moerasbeemdgras, Holpijp, Moeraspirea, Valeriaan, Gele Lis en Harig Wilgerooze.

20. Graasland bij Hoornaar, volgens opgave een belangrijke groeiplaats van de Kievitsbloem.

21. Drie bosjes ten zuiden van Lage Giessen. Deze bosjes, resten van voormalige eendenkooien, welke thans gebruikt worden voor het winnen

van

Speciaal van belang voor het landschap zijn de volgende elementen, die o.i. moeten worden gespaard.

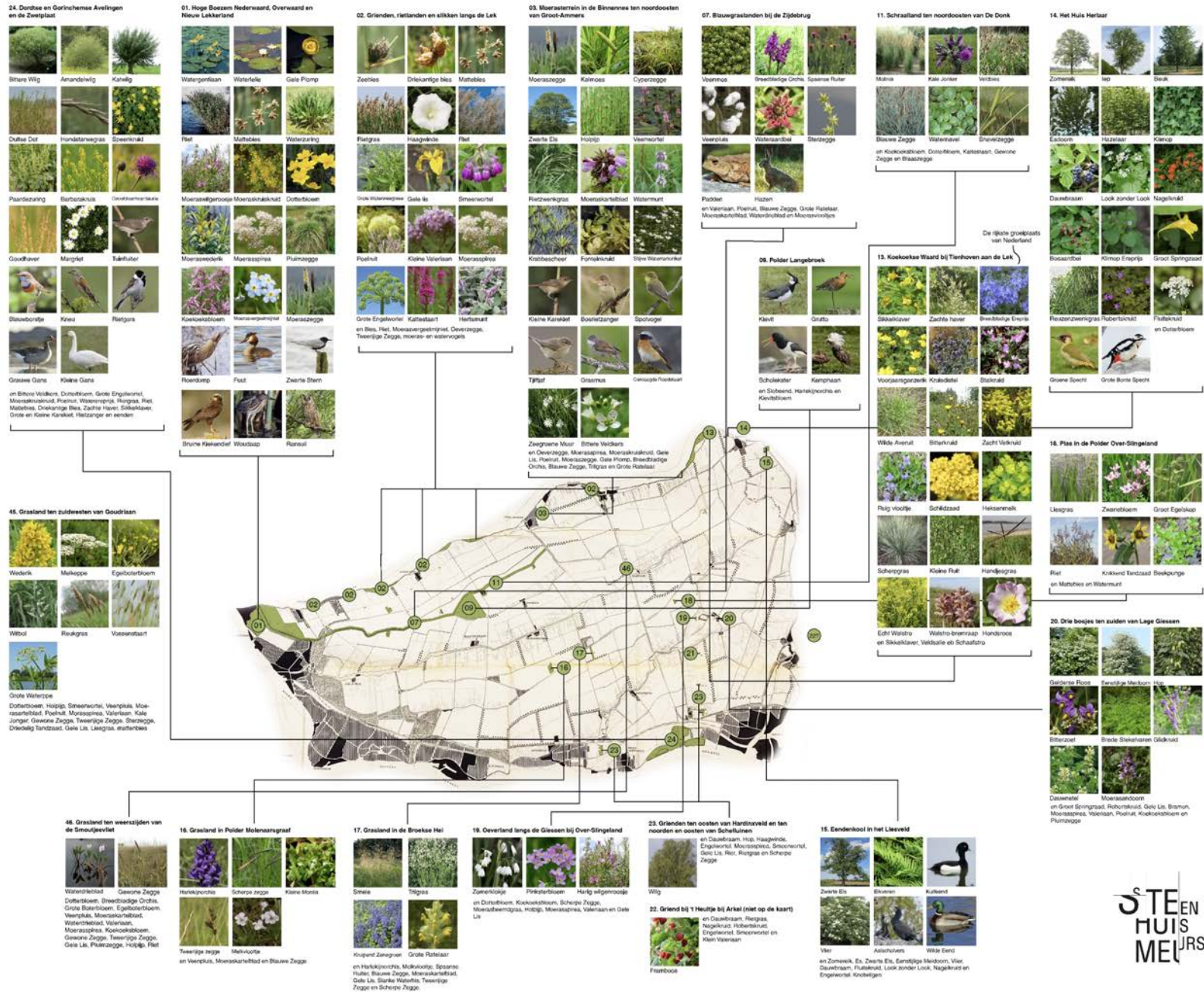
1. Hoge bossen van Nederwaard, Overwaard en Nieuw Lekkerkerk. Boezem-complex, bestaande uit water en moerasland. Landschappelijk van groot belang. Talrijke oude windmolens bevinden zich binnen dit boezemgebied.
 14. Het molengebied ten zuiden van Streefkerk.
 2. Al het buitendijkse land langs de Lek. Naast grasland, veel rietland en enkele grienden, bosjes en slikken.
 3. De oude polderwegen tussen Lek en boezem van de Overwaard.
 4. Wielen en plas langs de Zijweg.
 5. De bossen van de Overwaard met oevervegetaties en een 3-tal er langs staande eendenkooien.
 6. De Alblas met de naaste omgeving.
 7. Grachten en wallen van Nieuwpoort.
 8. Het "Huys Herlaar". Landgoed.
 9. Eendenkooi in het Liesveld.
 10. De Broekse Steeg met naaste omgeving.
 11. Noordelose kade met eendenkooi.
 12. Wielen langs de Bazeldijk.
 13. De Giessen met zijn naaste omgeving.
 14. Plas in polder Over-Slingeland.
 15. Beest Dordige en Gorkumse Avolingen en de Zwetplaat. Gebied van grienden, riet en graaslanden.
- Verder zijn voor het landschap van belang:
- I. Vele van de niet genoemde polderwateren, voorzover deze vanuit de toekomstige wegen zichtbaar zullen zijn.
 - II. Alle donken en terpen. (met name de "Schonenburgse Houvel" (a) en "De Donk" (b)).
 - III. Landschappelijk, geomorphologisch en veelal ook historisch zijn deze bodemverheffingen van belang.
 - IV. De verspreid in de polder voorkomende bosjes en griendjes, alsmede alle overige bestaande beplantingen.
 - V. De molens.

De onder de laatste 5 genoemde landschapselementen laten zich niet alle afzonderlijk aangeven. Het is bovendien denkbaar, dat in zeer bijzondere gevallen een enkel element na overleg kan worden vrijgegeven. Wel is het echter van belang om in zijn algemeenheid aan te dringen op het behoud ervan. Zowel waterlopen en kaden als terpen, bosjes en molens zijn in hoge mate bepalend voor het typische landschapsbeeld van de Alblasserwaard.

Wat de voorgenomen boerderijenbouw betreft, moeten wij nog opmerken, dat er een ongeveer 30 km lange tertiaire weg ontworpen is; in het geheel onontsloten widgebied tussen de Boezem van de Overwaard (5) en de zeer smalle onverharde polderweg (3), die ongeveer 500 m ten zuiden van de Lek-smalle onverharde polderweg (3), die ongeveer 500 m ten zuiden van de Lek-smalle loopt. Het funeste is, dat lange deze weg niet minder dan 16 boerderijen zijn ontworpen, die van 500 tot 2000 meter uit elkaar liggen. Nu kan men van de Lekdijk kijken tot de bebouwing langs de Alblas.

Zoals

FLORA EN FAUNA IN DE ALBLASSERWAARD IN 1964, UIT EEN ADVIESBRIEF VAN R.J. BENTHEM (STAATSBOSBEHEER)

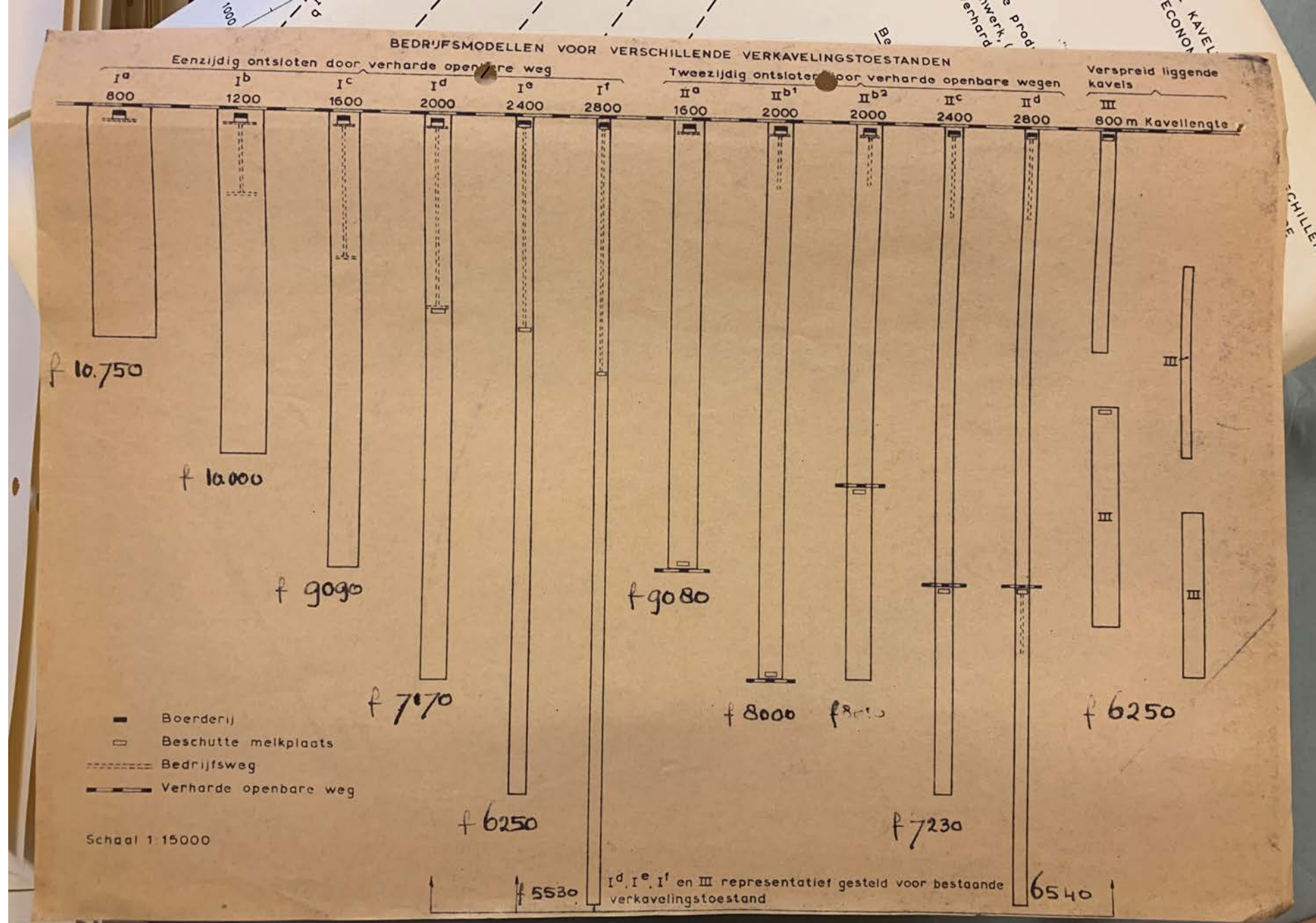

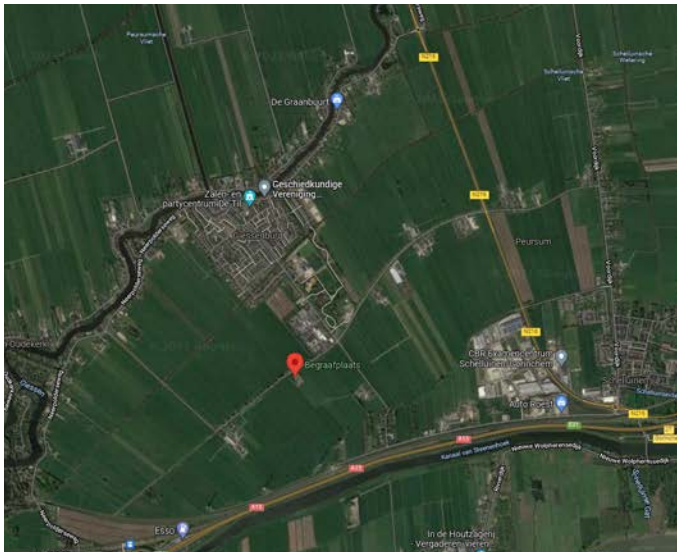
Hoogste kostprijs van melk, 30,4 gulden per 100 kg

Gemiddelde kostprijzen van de melk in gulden
per 100 kg. melk met 3.7% vet

Weidebedrijven	1954 - 1955	1955 - 1956	Vóórcalculatie 1957 - 1958
<u>Alblasserwaard</u>	24,5	23,7	<u>30,4</u>
Rijnland, Delfland en Schieland	22,3	20,-	27,8
Utrecht N.W. weidegebied + Eemland	22,1	23,2	28,5
Noord-Holland ten Z.O. van Amsterdam	20,3	22,5	29,-
Noord-Holland ten N. van het IJ (veenweide)	21,2	22,5	30,8
Noord-Holland kleiweidegebied	18,5	19,5	27,7
Friesland kleiweidegebied	19,2	19,9	28,-

In de periode 1959-1964 worden allerlei onderzoeken gedaan naar opbrengst, herorganisatiemodellen, etc.

Er wordt een proef gedaan, 1955
Giessen-Nieuwkerk

- 800 ha
- 5 km verharde wegen
- verplaatsing 10 boerderijen
- aanleg van een middenweg (C.M. van Houwelingweg)
- landschapsplan van SBB voor aanplant van wilgen, populieren en linden langs wegen en waterlopen

**RUILVERKAVELING
„ALBLASSERWAARD”
No. 880**
PROVINCIE ZUID-HOLLAND
Grootte ± 25780 ha
Schaal 1:200000
Top. blad 1:50000 no. 38 W

 Aangevraagd gebied van ruilverkaveling
 Reeds in uitvoering zijnde rvk „Giessen-Nieuwkerk” 399

Ruilverkaveling in de Alblasserwaard

Nieuwsdienst Algemeen Dagblad
GIESSENDAM. — Om de productiekosten van de melk op lager peil te kunnen brengen zal in een deel van de Alblasserwaard een poging worden ondernomen met een ruilverkavelingsplan. Het omvat 800 ha meest grasland in de polder Giessen-Nieuwkerk en ook zijn er Hardinxveldse gronden bij begrepen.

Het plan voorziet in de aanleg van 5 kilometer verharde landbouwwegen en verplaatsing van tien boerderijen. De kosten worden op anderhalf miljoen gulden geraamd.

Het staatsbosbeheer heeft een landschapsplan ontworpen, dat voorziet in de aanplant van schiet- en knotwilgen, populieren en linden langs wegen en waterlopen.

Het gebied waarvoor deze plannen zijn ontworpen ligt in grote lijnen tussen het riviertje de Giessen, de Schelluinse Vliet en de spoorlijn Giessendam—Gorinchem.

Bij het plan zijn in totaal 128 eigenaren betrokken met 342 kavels, d.i. gemiddeld 2,7 kavel per eigenaar. Er zijn echter ook boeren met acht, negen en zelfs tien kavels.

Door de aanleg van een Middenweg zal een betere kaveldeling tot stand komen. Men wil deze weg aanleggen van de Schelluinse Vliet af in Westelijke richting, waar hij de provinciale weg no. 38 en de Kerkweg zal kruisen. Deze weg zou een lengte krijgen van 3640 meter en een kruinbreedte van negen meter.

*Over de aanleg van de eerste ruilverkavelingsweg
in de Alblasserwaard:*

'De grootste moeilijkheden leverden de tientallen slootkruisingen op. Ter plaatse ontbreekt het kleidek, dat hoewel zeer miniem, toch zoveel mogelijk gespaard dient te worden. Zou men zonder meer zand in de sloten gestort hebben, dan waren ongetwijfeld na korte of lang tijd diepe uithollingen in het wegdek ontstaan; het zachte veen wordt nl. door het zand in elkaar geperst. Om deze uithollingen te voorkomen, groef men eerst de sloten ter plaatse van de weg wat uit. Daarna bracht men onder het toekomstige waterpeil een vloer van houtvezelbalen aan. Hierop vindt het zandlichaam voldoende steun. Ten zuiden van de weg groef men een nieuwe polderwatergang, met een vliet met het gemaal verbonden. De overtollige grond gebruikte men om de dwarssloten te dempen. Dit heeft een gemakkelijker exploitatie van de boerderijen tot gevolg.' (1958)

- De boer hoeft geen omwegen meer te maken
- Moderne boerderijen
- Minder tijd verloren-moderne machines

De nieuwe weg nadert haar voltooiing.

PLANECONOMIE
GEBASEERD OP GROEI

BABYBOOM

Structuurplan 1943,
Verhagen, Kuiper en
Gouweton

Doelstelling Rijk: niet
zeehavengebonden
industrie

22.000 hectare, 87,5 miljoen gulden. Het plan houdt in:

- Wegen. Was 8m verharde weg per ha, 15 m nodig. Op slappe grond in diepe polders wenselijk niet meer dan 800 á 1000 m door land te rijden (veel tijd, beschadiging grasmat). Nieuwe wegen indien mogelijk langs bestaande weteringen gelegd (minder kostbaar). Agrarisch verkeer niet meer over provinciale wegen. 103 km verharde wegen, waarvan 90 km landbouwwegen en 13 km provinciale en tertiaire wegen. 35 km weg verbeterd.
- Hoofdafwatering over het algemeen goed. 9 van de 32 polderbemalingen moeten worden verbeterd. Voor elke polder meest gewenste peil vastgelegd (vaak (lichte) verlaging).
'Wel zij reeds thans opgemerkt dat een vrij sterke peilsverlaging, die landbouwkundig op korte termijn voordelen kan bieden, tot periodieke verdroging van de bovengrond kan leiden en in bouwkundig opzicht ernstige bezwaren kan opleveren voor de fundering van bebouwing en kunstwerken.'
- Kavelinrichting. Vergraven en dempen van sloten, aanleggen van perceelsverbindingen.
- Verplaatsing van (geschat) 135 boerderijen. Aan de achterkant van de polders voor optimale verkaveling. Verlaten bedrijfsgebouwen overgenomen door Stichting Beheer Landbouwgronden.
- Boerderijvergroting, 290 boerderijen, richtlijn 20-25 ha
- Landschapsplan. Bestaand landschapsschoon in nieuwe verkaveling ingepast: grienden, eendenkooien, wielen, weteringen, riviertjes, donken, etc. Groot deel van de wegen onbeplant om kenmerkende openheid van Alblasserwaard te behouden. Nieuwe boerderijen met erfbeplanting omgeven
- Recreatie, toekennen grond aan openbare lichamen (gemeentes, provincie, Rijk)

RAPPORT

VOOR DE RUILVERKAVELING

ALBLASSERWAARD

CENTRALE CULTUURTECHNISCHE COMMISSIE

1964

2.1.2 Aard en samenstelling van de bovengrond

In de Alblasserwaard komen de volgende bodemtypen voor (in procenten):

kleigronden op veen	46,9
veengronden	42,2
stroomruggronden	3,4
komgronden	3,0
overslaggronden	3,1
gronden met pleistoceen zand	0,3
oevergronden	0,1
uiterwaardgronden	1,0
	<hr/>
	100,0

a Kleigronden op veen

Deze gronden beslaan, samen met de veengronden, het grootste deel van het blok. Het kleidek bestaat uit zware tot zeer zware kalkarme klei met meer dan 40% lutum. Naar de dikte van het kleidek, nl. 25-45 cm, 45-70 cm en 70-100 cm, zijn deze gronden in 3 typen onder te verdelen. De humeuze bovenlaag van het kleidek is zeer dun, nl. gemiddeld 8 cm. Het gehalte aan organische stof varieert van 6-15%. Langs de rivieren is de dikte van het kleidek het grootst; daar bevat de bovenlaag ook relatief veel klei. Verder van de rivieren wordt

het kleidek dunner en wordt de bovengrond rijker aan organische stof. Deze gronden zijn relatief laag gelegen en door de geringe ontwateringsdiepte gevoelig voor wateroverlast. Als de grond nat is kan bevoeding hier aanleiding geven tot ernstige vertrapping.

Langs de Lek en de Alblas worden plaatselijk kalkhoudende kleigronden aangetroffen. Deze zijn door hun betere structuur tamelijk goed bewerkbaar en - indien het kleipakket voldoende dik is - redelijk geschikt voor akkerbouw of fruitteelt.

b Veengronden

Het middengebied van de Alblasserwaard wordt hoofdzakelijk gevormd door veengronden. Ze onderscheiden zich van de kleigronden op veen door het ontbreken van een duidelijk humusarme of zwak humeuze kleilaag in de bovengrond.

Hoewel het organische stofgehalte van de bovengrond sterk wisselend is over korte afstand, is er toch nog een onderverdeling gemaakt in humusrijke en zeer humusrijke tot venige gronden. De ondergrond wordt vrijwel steeds gevormd door slibrijk bosveen, dat nog slechts ten dele gerijpt is.

De veengronden vormen het meest produktieve graslandgebied in de Alblasserwaard. Ook hier treedt bij een te groot vochtgehalte van de bovengrond vertrapping op, zij het in mindere mate dan bij de klei-opveengronden.

c Stroomruggronden

De stroomruggen van het geulenstelsel in het oosten en het vloedkreekenpatroon in het westen zijn door hun hogere ligging in het terrein duidelijk te onderkennen. De grote stroomruggen liggen zelfs ca 80-120 cm hoger dan het naastgelegen terrein en hebben een zandige kern; de kleinere takken zijn over hun gehele profiel overwegend kleiig. De meeste stroomruggen zijn door een kleilaag afgedekt; slechts de hogere delen van de grote ruggen in het oosten van de Alblasserwaard zijn niet met klei bedekt.

Naar hun kleigehalte kunnen de stroomruggen worden onderscheiden in lichte stroomruggronden met minder dan 30% lutum en zware stroomruggronden met meer dan 30% lutum. De doorlatendheid is meestal goed. Waar deze door de aanwezigheid van een dikke kalkarme bovenlaag geringer is, blijkt de afwatering door de bolvormige ligging van het maaiveld nog redelijk te zijn.

Door de zandkernen van de stroomruggen treedt plaatselijk kwel op.

De stroomruggronden liggen als smalle banen in het terrein; de grootste breedte is minder dan 100 m. Door hun bochtige verloop kon de verkaveling hieraan niet worden aangepast; de ruggen lopen meestal dwars door de percelen. Aangezien slechts een deel van de percelen uit stroomruggrond bestaat, is dit bodemtype in het algemeen niet bepalend voor het bodemgebruik.

d Komgronden

Deze gronden liggen in smalle stroken langs de stroomruggen en vormen zo de overgang van deze hogere gronden naar de laaggelegen kleigronden op veen. Bij de meeste komgronden ligt het veen dieper dan 1,20m met daarboven zware tot zeer zware kalkarme klei, waarvan de bovenste

helpt iets lichter van structuur is dan de onderste helft. De dikte van de humeuze bovenlaag bedraagt gemiddeld slechts 7 à 8 cm.

e Overslaggronden

De overslaggronden zijn bij dijkdoorbraken ontstaan en liggen dan ook overal langs de rivierdijken, alsmede langs de Zijdeweg, die in de Middeleeuwen als westelijke ringdijk van de Alblasserwaard fungeerde. Het zijn meer of minder grofzandige afzettingen, die meestal ongeveer wasiervormig rond de plaats van doorbraak zijn gedeponeerd. Het gehalte aan grof zand wisselt sterk; plaatselijk komt zelfs fijn grind voor.

f Gronden met pleistoceen zand

De pleistocene zandopduikingen worden in dit gebied donken genoemd. Het zijn stuifheuvelds die rusten op de pleistocene ondergrond en die soms boven het omringende landschap uitsteken. Dat deze donken door opwaaiing zijn ontstaan blijkt niet alleen uit hun samenstelling (grof, kalkarm stuifzand), maar ook uit hun ligging in een oost-west gerichte lijn (Hoogblokland, Hoornaar, Brandwijkse Donk, Nieuw-Lekkerland). De donken zijn in de loop der tijden als geschikte plaatsen voor bewoning in gebruik genomen.

g Oevergronden

In het oosten van de Alblasserwaard komen langs de Linge tussen Arkel en Gorinchem oevergronden voor. Ze zijn tamelijk fijnzandig, kalkhoudend en gekenmerkt door een goede structuur en gemakkelijke bewerkbaarheid. De landbouwkundige mogelijkheden van deze gebieden zijn ruimer (akkerbouw, fruitteelt, groenteteelt), naarmate het pakket dikker is en op een gunstiger ondergrond ligt.

h Uiterwaardgronden

Hiertoe behoren de buitendijkse jongere rivierafzettingen van Lek, Linge en Merwede met een fijnzandig tot grofzandig kalkrijk karakter. De opbouw van het profiel en de ligging van het maaiveld kunnen over korte afstand sterk variëren. Deze gronden zijn voor een deel in gebruik als grasland en bouwland; de rest is bedekt met rietgorzen en grienden.

Wegenplan

	Brug
	Bestaande weg
	Te verbeteren weg
	Nieuw aan te leggen weg
	Rijwielpad
	Spoorlijn
	Bebouwde kom
	Goed gekeurde uitbreidingsplannen
	Uitbreidingsplannen in voorbereiding

Ontworpen verhardingsbreedten	
	Door Provincie aan te leggen
	5 m
	4 m
	3 m
	2.70 m

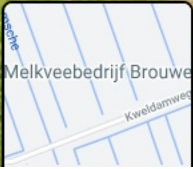
	Brug
	Bestaande weg
	Te verbeteren weg
	Nieuw aan te leggen weg
	Rijwielpad
	Spoorlijn
	Bebouwde kom
	Goed gekeurde uitbreidingsplannen
	Uitbreidingsplannen in voorbereiding

Ontworpen verhardingsbreedten	
	Door Provincie aan te leggen
	5 m
	4 m
	3 m
	2.70 m

8 Kweldamweg
Molenaarsgraaf, Zuid-Holland

Google

Street View - jun. 2021

22 Broekseweg
Hardinxveld-Giessendam, Zuid-Holland

Street View - okt. 2009

Google

Zouweboezem, mei 2021: Blauwgraslanden, vroeger het achterste deel van de lange percelen die niet bemest werden en door verschraling een soortenrijke beplanting kenden: Spaanse ruiter, blauwe en groene zegge, vandaar de naam blauwgraslanden. 100.000 hectare in de 19^e eeuw – de kunstmest en later de ruilverkavelingen zorgde voor het verdwijnen

Recreatie en natuurgebieden 1964

FLORA EN FAUNA IN DE ALBLASSERWAARD IN 1964, UIT EEN ADVIESBRIEF VAN R.J. BENTHEM (STAATSBOSBEHEER)

24. Dordse en Gerinchemse Avelingen en de Zweepstaal

in Bluwe Veldkors, Dordbodem, Grote Engelenwortel, Moerasakkerblad, Ploerut, Watersnypje, Rietgras, Riet, Mattheus, Oerhangende Riet, Zachte haver, Sikkeldier, Grote en Kleine Kruisbek, Heuzanger en eenden

46. Grasland ten zuidwesten van Goudriaan

Grote Waterpep, Dofferbloem, Heidevladige Orthis, Grote Rietvloed, Egelbloem, Veerplant, Moerasakkerblad, Watertholblad, Valeriana, Moerasapina, Koekoeksbloem, Gewone Zegge, Tweerijge Zegge, Scherpe Zegge, Gole Lis, Leegras, smutterbuis

01. Hoge Bossem Nederwaard, Overwaard en Nieuwe Lekkerland

Bluwe Kleverblad, Wierdop, Rorout

02. Grienden, rietlanden en slijken langs de Lek

Grote Engelenwortel, Kattestaart, Herkauw en Bes, Het, Moerasveerplant, Oeverzegge, Tweerijge Zegge, Moeras- en eendvogels

03. Moerasreizen in de Binnesse ten noordoosten van Groot-Ammers

Zwegrone Muur, Bluwe Veldkors en Oeverzegge, Moerasapina, Moerasakkerblad, Gole Lis, Ploerut, Moeraszegge, Gole Pomp, Brandvrije Orthis, Bluwe Zegge, Tringus en Grote Rietkruis

07. Blauwgraslanden bij de Zijlbrug

Schleutler, Kamphaan en Scheend, Hantskroonch en Klevtblom

11. Schraalland ten noordoosten van De Donk

De rijkste groeiplaats van Nederland

14. Het Huis Herbar

Groene Specht, Grote Bonte Specht

13. Koekoekswaard bij Tierhoven aan de Lek

Wilde Avenel, Bitterkruid, Zacht Veldkruis

16. Plas in de Polder Over-Singeland

Riet, Krukkend Tarzand, Beekpungel en Mattheus en Watermunt

20. Drie boeijen ten zuiden van Lage Giessen

Datenerke, Moerasakkerblad en Groot Springzaad, Rorutskruis, Gole Lis, Branon, Moerasapina, Valeriana, Ploerut, Koekoeksbloem en Plumzege

46. Grasland ten westzijden van de Smoutjevellet

Waterdoffblad, Gewone Zegge, Dofferbloem, Brandvrije Orthis, Grote Rietvloed, Egelbloem, Veerplant, Moerasakkerblad, Watertholblad, Valeriana, Moerasapina, Koekoeksbloem, Gewone Zegge, Tweerijge Zegge, Gole Lis, Plumzege, Hooijp Riet

16. Grasland in Polder Molenaarsgraaf

Tweerijge zegge, Melkvoort en Veerkrut, Moerasakkerblad en Bluwe Zegge

17. Grasland in de Broekse Hei

Krukkend Zandgraaf, Grote Rietland en Hantskroonch, Molkehoop, Spaanse hulle, Bluwe Zegge, Moerasakkerblad, Gole Lis, Starke Waterpep, Tweerijge Zegge en Scherpe Zegge

19. Overland langs de Giessen bij Over-Singeland

Zamekloppig, Pinksterbloem, Harig wilgensoortje en Dorspeelkruis, Koekoeksbloem, Scherpe Zegge, Moerasveerplant, Hooijp, Moerasapina, Valeriana en Gole Lis

23. Grienden ten oosten van Hardtvoerd en ten noorden en oosten van Schelluizen

Wig

15. Eendekool in het Lieveid

Vier en Zomerk, Ex, Zachte Els, Eerlijke Meikorn, Vier, Dofferbloem, Ploerut, Look zonder Look, Nagelkruis en Engelsrak, Krukkelg

22. Griend bij 1 Heutje bij Arkel (niet op de kaart)

Fruutboom

Houdingen en weerstanden tegenover ruilverkaveling

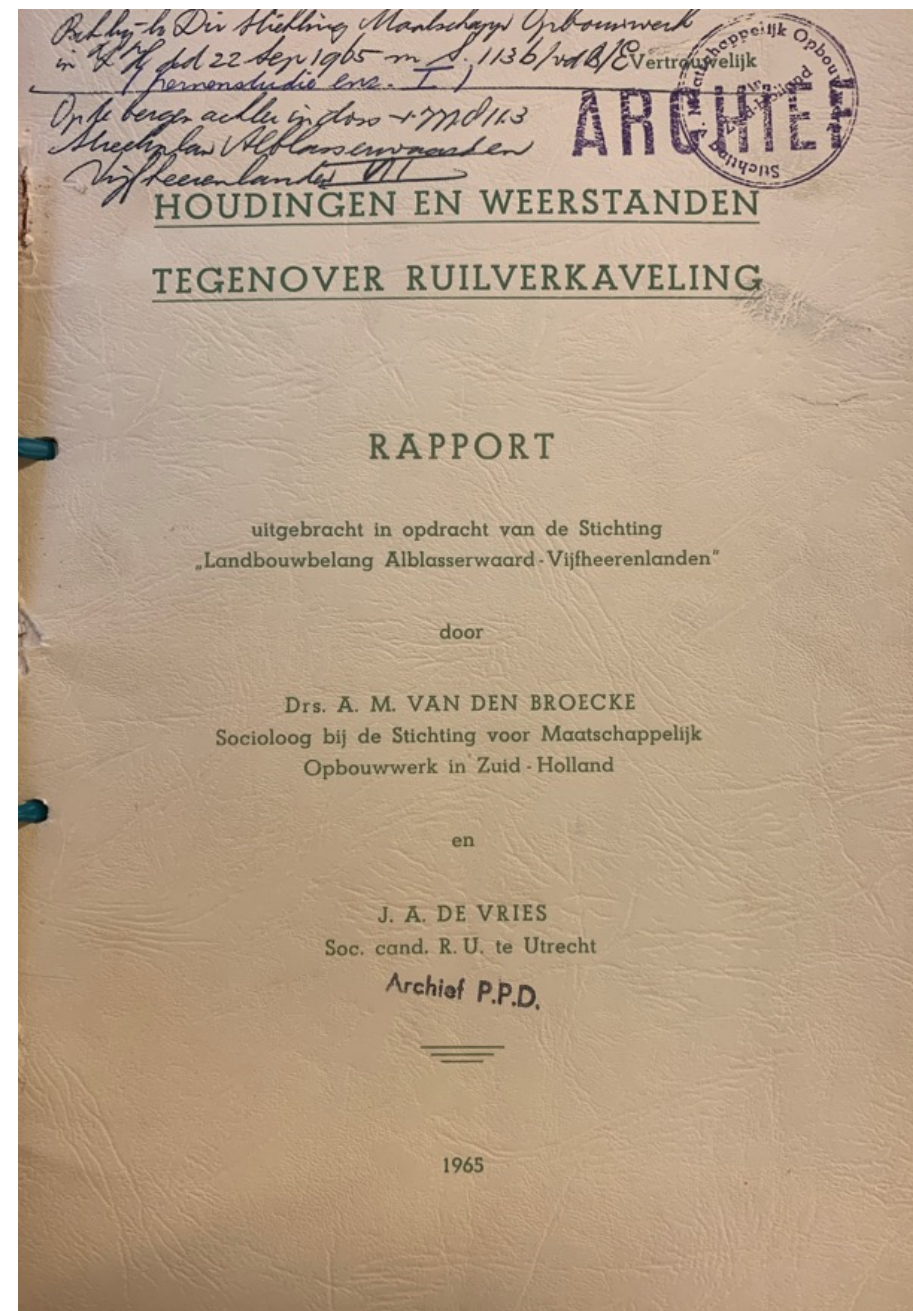
‘Het cultuurpatroon vertoont overwegend traditionele kenmerken: geringe scholing, weinig coöperativiteit, weinig belangstelling voor verenigingen en organisaties, geringe gerichtheid op voorlichtings- en communicatiemiddelen, weinig oriëntatie buiten de eigen samenleving.’

‘De Langerakse boer praat niet graag. Het enige café in Langerak heeft ten aanzien van de onderlinge contacten tussen boeren geen enkele functie. Men zal er geen enkele boer aantreffen, “daar dit niet hoort”. Men beperken zich tot de buren en de familieleden. De meeste contacten vinden plaats op het land of tijdens het werk.’

‘Ruilverkaveling zal grote sociale veranderingen teweeg brengen, die niet alle even gemakkelijk te accepteren zijn. De boer wordt in zekere mate gedwongen zich aan de snel veranderende wereld aan te passen, waarvan hij niet altijd het nut en de directe noodzaak inziet. **Voor de boer die “boer-zijn” niet als het aan het hoofd staan van een onderneming wil zien, maar het veeleer als een levenswijze beschouwt, zal vaak afwijzend staan tegenover verandering.**’

‘**Er is wel twijfel en kritiek ten aanzien van de huidige situatie, maar de Langerakse boer laat zich bij het zoeken van een oplossing in eerste instantie leiden door het verleden. De voorlichting moet dus extra aandacht schenken aan het verduidelijken van de verbeteringen in de toekomst.**’

‘Een kleine meerderheid heeft een positieve houding tegenover ruilverkaveling. In Langerak bezitten de boeren met een ongunstig oordeel driemaal zoveel grond als boeren met een gunstig oordeel.’

Opmerkingen betreffende de ruilverkaveling gemaakt tijdens soc. onderzoek opleiding en beroepskeuze boerenzoons (jaartal onbekend)

Argumenten voor:

- Land te veel versnipperd, **kost te veel tijd en arbeidskosten**
- Verbetering gebouwen
- Het hoeft niet veel te kosten (vooral kavelruil, geen nieuwe wegen e.d.)
- Snel actie, later gaat het nóg meer kosten ('we zijn toch al gedeeltelijk kind van de staat met regelingen enz.')
- Versnippering door aanleg rijksweg en spoorlijn oplossen

Argumenten tegen:

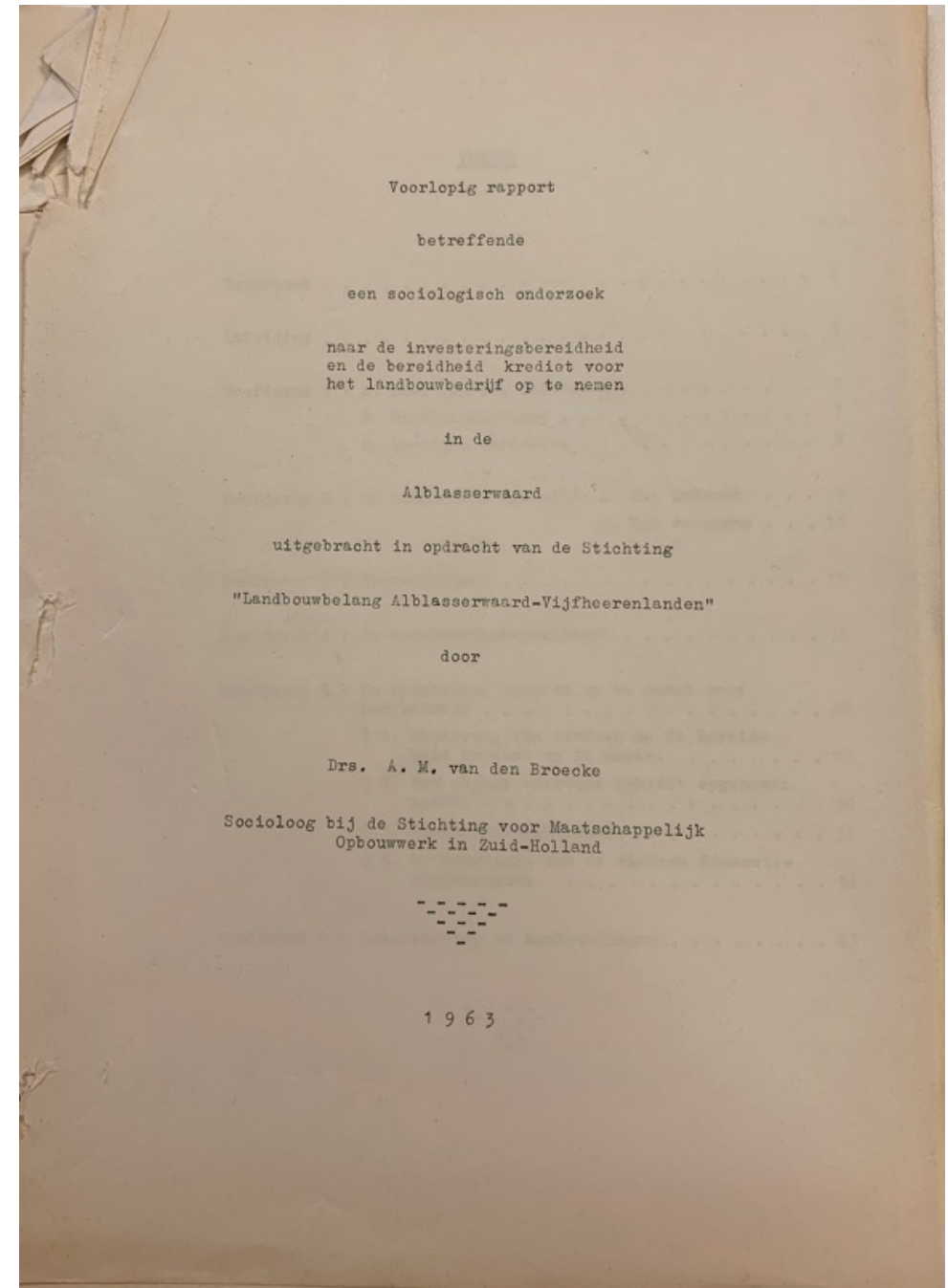
- Te veel kosten voor de boeren, **'diep in de schuld en daar houd ik niet van'**. 'Voor een boer met een bedrijf van 20 ha is er toch geen sprake van kostenverlaging bij een betere verkaveling of ontsluiting, als hij met 1 zoon werkt. Ook bij een betere verkaveling blijft het een 2-mansbedrijf, alleen kan hij het niet doen. Voor een werktijdverkorting (2 uur per dag) heeft hij geen offers over'.
- 'Kan het niet zonder die wegen?'
- Dorpsgemeenschap verbroken door boerderijen achterin het land te plaatsen
- **'Je hecht ook wel wat aan je eigen land, heb je bewerkt en goed opgezeten'**
- Geen geloof in 'de nieuwe orde', waaronder ruilverkaveling
- **Boerderijen hoeven niet almaar groter**, 'de grote eigenaren palmen maar land in'. 'Een bedrijf van 8-10 ha vind ik ideaal, hij [de boer] is dan vrij en zelfstandig.'
- Voor goede grond zullen we 'prut' terugkrijgen, want er is hier veel prut. 'Geen animo om in de polder te gaan zitten, het is daar zo nat'.

Terughoudendheid investeringsbereidheid:

- **Onvoldoende vertrouwen in de toekomst** (verlangen bestaanszekerheid sterker dan verlangen hoger inkomen), groei macro-economie 'kan nooit zo blijven duren'.
- **Vrees om risico's te nemen**
- Onvoldoende inzicht in bedrijfsmogelijkheden (zekere voor het onzekere)
- Afwijzende houding tegenover nieuwe methoden
- Accepteren van ongunstige inkomensverschillen t.o.v. andere beroeps categorieën
- **Uitgaven moeten eerst verdiend worden**
Schuld tast eer aan, niet degelijk, hoort niet, schande, dan ben je geen goede boer
- Onvoldoende kennis van krediet mogelijkheden + bedrijfskrediet wordt ervaren als persoonlijke schuld
- **Zelfstandigheid prijsgeven**

Jongere boer wel sterkere investeringsbereidheid dan oudere boer

Maar afgezien van de financiële basis zijn er (zoals wij reeds zagen) ook andere factoren, die op de investeringsbereidheid van invloed zijn. In het algemeen is dit de nog sterk in de Alblasserwaard levende opvatting, dat het geld voor een investering éerst verdiend moet worden. Deze opvatting vloeit voort uit een algemeen diepgevoelde spaarzin. Een der respondenten drukt dit als volgt uit: "men dient niet verder te springen dan zijn polsstok lang is".

Zaterdag 25 september 1965

ALBLASSERWAARD KAN GAAN HERINDELEN

Enorme meerderheid wil ruilverkaveling

Van een onzer verslaggevers

HOORNAAR — Tijdens het sluiten van de loketten in de grote tent in Hoornaar waar was beslist over de ruilverkaveling Alblasserwaard, kwam gistermiddag nog hijgend een boer uit Meerkerk binnenrennen. Terwijl rondom hem het spektakel dat de hele dag had geduurd werd afgebroken, liet hij nog pinnig „tegen” op zijn kaart stempelen.

Het heeft niet geholpen. Van de 6364 loketten. Daar werden ze te woord ge-

“Enorme meerderheid”: 692 eigenaren tegen, 382 vóór, maar 5.300 waren niet aanwezig en zij die niet aan de stemming deelnemen werden geacht hun toestemming tot ruilverkaveling te verlenen. 135 nieuwe boerderijen (ca. 25 ha per stuk), 290 boerderijen vergroot (tot ca. 20 ha).

‘Onze kostbare polders’

Mr. J.A. Freseman Gratama (oud-ambtenaar landbouw ministerie EZ)

‘De ruilverkavelingstoestemming over de Alblasserwaard is niet op acceptabele democratische wijze tot stand gekomen. En ook op wettelijke, economische, sociale en ruimtelijke ordeningsmotieven behoort deze afgewezen te worden.’

- Voldoet niet aan de eisen uit het Meerjarenplan voor ruilverkavelingen van de Cultuurtechnische Dienst (o.a. het gebied moet minstens 30 á 40 jaar agrarische bestemming houden, de gunstige verhouding tussen de baten en de kosten is niet zeker)
- Ondemocratisch besluit, beïnvloeding door Voorbereidingscommissie, overheid is ook eigenaar en heeft dus ook een stem

Ze dragen ‘harde’ argumenten aan, maar tussen de regels door lees je de emotie, de onzekerheid, het controleverlies en de machteloosheid: ‘In de praktijk betekent dit dat de Cultuurtechnische Dienst het plan op eigen houtje en naar hartenlust wijzigt. Dat kan voor bepaalde eigenaren niet onaanzienlijke schade meebrengen.’

1968

Werkgroep 'Voorlichting ruilverkaveling Ablasserwaard', notulen 1967-1969

Bespreking voorlichtingsactie winter 1967/1968 en verdere plannen:

De heer Dansteegt zegt dat de belangstelling van de mannen redelijk goed is geweest, doch de vrouwen hebben in het algemeen verzet laten gaan. Op enkele uitzonderingen na.

Door de heer v.d. Haven wordt opgemerkt, dat met dit programma ook getracht is de zogenaamde wijkers te trekken. Deze mensen, die men in het algemeen nooit op vergaderingen ziet, waren ook nu niet aanwezig.

De heer Dorgelo vraagt of het na deze ervaring overweging verdient voor de dames een apart vergaderschema en programma te maken en hierbij de contactdames in te schakelen.

In de a.s. winter zal voor het 3e en 4e blok ongeveer eenzelfde programma worden opgesteld als in de afgelopen winter voor het 1e en 2e blok.

Tevens blijft er een taak over voor 1e en 2e blok.

De heer Dorgelo overweegt huisbezoek aan de leden van zijn organisatie na een voorafgaande aankondiging, waarop men positief of negatief kan reageren. Hierdoor kan toch wel 90 % worden bereikt.

De heer Hoekstra haakt in op de notulen van de vorige vergadering, waarbij hij zich geen voorstander heeft getoond van huisbezoek, doch wanneer dit bezoek is aangekondigd en geaccepteerd kan hij hier wel mee instemmen.

Mej. Brandana vraagt hoe men dan de ongeorganiseerden kan bereiken. De vergadering is van mening dat het aantal ongeorganiseerden vooral onder de wat grotere bedrijven zeer gering is.

De voorzitter recapituleert:

1. Aanstaande winter de normale voorlichting in blok 3 en 4, waarbij het damesbezoek zal worden gestimuleerd.
2. Tevens aanstaande winter in blok 1 en 2 persoonlijke benadering door de organisaties.
3. In blok 1 en 2 groepvormen van aspirant nieuwbouwers en hiervoor een speciaal voorlichtingsprogramma opstellen betreffende alle aspecten van deze grote stap.

De heer Dorgelo zegt dat wanneer de beschikbare grond (S.B.L.) eerst wordt toegedeeld aan de nieuwbouwers er mogelijk weinig ruimte meer zal zijn tot vergroting van niet verplaatste bedrijven.

De heer Hoekstra bepleit een intensievere voorlichting ten aanzien van de mogelijkheden voor plaatsing in de nieuwe polders. Dit kan wat ruimte scheppen.

Het probleem is dat er in de nieuwe polders weinig veehouders worden gevraagd.

De heer van Dan zegt dat er dit jaar waarschijnlijk meer graslandbedrijven zullen worden uitgegeven.

Rondvraag:

Mej. Bak vraagt wanneer met de volgende voorlichtingsronde kan worden begonnen. De voorzitter vraagt of de kleine commissie dit wil voorbereiden. De werkgroep zal dan op vrijdag 20 september om 2.00 uur n.n. weer bijeenkomen en de voorstellen van de kleine commissie te bespreken, wederom in het bureau uitvoering ruilverkaveling te Noordeloos. De heer Dorgelo zegt dat de Commissie Kerk en Samenleving van de Classis der Ned. Herv. Kerk te Gorcum zich ook interesseert voor veehouderijproblemen in het gebied en gevraagd heeft of de organisatie in contact willen brengen met een paar veehouders, die positief, en een paar veehouders, die negatief staan ten opzichte van de ruilverkaveling. Tevens wil deze commissie graag een gesprek voeren met mensen, die hun bedrijf hebben beëindigd.

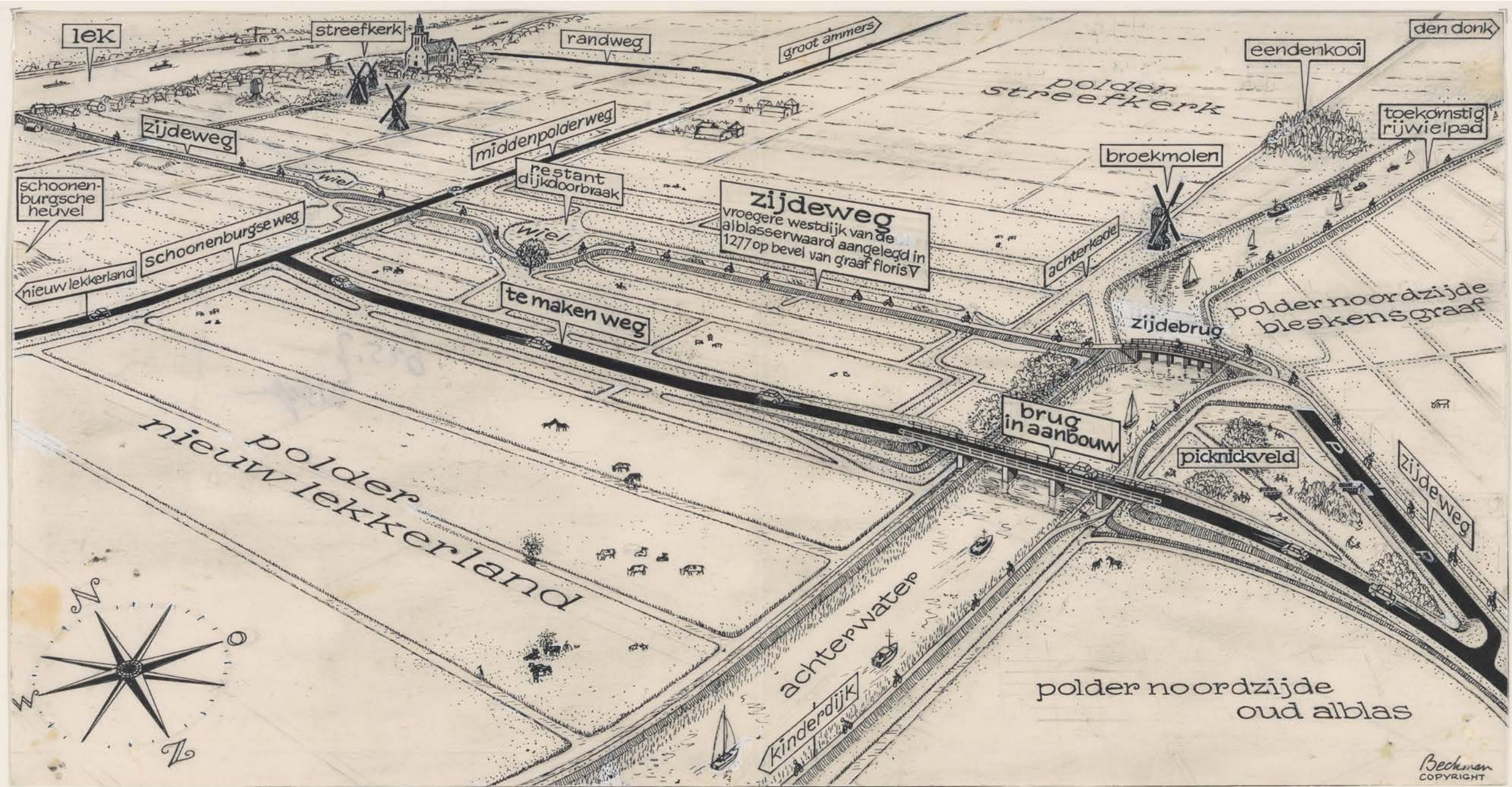
WERK GROEP VOORLICHTING RUIVERKAVELING ABLASSERWAARD

Voorstellen kleine commissie

1. Lezingen schema voor de gemeenten Groot Ammers, Molenaarsgraaf, Brandwijk, Bleskensgraaf en Wijngaarden (ged. blok III en V).
1e bijeenkomst : Gezin en bedrijf in de ruilverkaveling (E.S.V.)
Besteding van het gezinsinkomen (huish. cons.)
 - 2e bijeenkomst : De uitvoering van de ruilverkaveling (C.D.)
Betere omstandigheden - een andere bedrijfsvoering (RLVD)
 - 3e bijeenkomst : Bedrijfsinvesteringen in de ruilverkaveling (RLVD)
- Het schema dus wat wijzigen t.a.v. voorgaande jaren. 1e bijeenkomst dus speciaal voor de vrouwen.
Toch te bespreken wat betr. data etc. met standsorganisaties en contactdames.
2. Voor de blokken ged. III en IV een boerderijbouw cursus te organiseren te Noordeloos. Het betreft de gemeenten Langerak, Nieuwpoort, Goudriaan, Ottoland, Giessenburg en Hardinxveld-Giessendam.
Hier zijn 43 aanvragers voor boerderijbouw.
Omdat de afstandsvergoeding regeling niet bekend is wordt voorgesteld niet eerst een informatieve vergadering te beleggen voor deze groep, doch pas wanneer de regeling bekend is.
Door de A.S.V. ers zullen deze mensen bij voorrang worden bezocht.
 3. De voorlichting betreffende de schattingen zal per brief en Stichtingspost geschieden. Overwogen wordt belangstellenden bij de tervisie legging een formulier te geven voor aantekening schatting van de eigen percelen. Deze mensen zullen toch aantekeningen willen maken.
 4. Wat de voorlichting tijdens de wenszittingen betreft, wil de heer Hey op 6 plaatsen in de blokken I en II begin februari 1970 algemene voorlichting geven. De wenszittingen zelf zullen in deze blokken uitlopen tot Mei. Ook voor deze voorlichting is het gewenst het besluit van de Pl. Cie t.a.v. de afstands vergoeding te kunnen mededelen.

De secretaris

D. v.d. Haven

lek

streefkerk

randweg

groot ammers

eendenkooi

den donk

zijdeweg

middenpolderweg

broekmolen

toekomstig rijwielpad

schoonenburgsche heuvel

restant dijkdoorbraak

zijdeweg
vroegere westdijk van de
alblasserwaard aangelegd in
1277 op bevel van graaf floris V

achterkade

nieuw lekkerland

schoonenburgse weg

te maken weg

zijdebrug

polder noordzijde
bleskensgraaf

polder
nieuw lekkerland

brug
in aanbouw

picknickveld

zijdeweg

achterwater

polder noordzijde
oud alblas

kinderdijk

Beckman
COPYRIGHT

Maarten Schakel (1917-1997) – motor van de ruilverkaveling

Verzetsman ('Jan Snor')

40 jaar Burgemeester Noordeloos, Hoogblokland en Hoornaar (1946-1986)

22 jaar voorzitter van ruilverkavelingscommissie (1965-1987)

16 jaar tweede kamerlid ARP (1964-1981)

'Waar Schakel en zijn mannen in hun **verkavelingsmarathon** mee te maken hadden was het veranderend politiek denken over ruimtelijke ordening en economie. Gaandeweg kwam het milieu in de mode, ging men steeds grootschaliger denken tot de laatste jaren toen duidelijk werd dat er juist te veel melk werd geproduceerd.' Interview met Schakel door *Algemeen Dagblad*

'**De rol van de voorzitter Schakel in de realisering van het landschapsplan kan moeilijk worden overschat.** Hoe het in de commissie ging: zoals gebruikelijk werd tijdens de vergadering de gemeentepost die de bode bracht getekend. Ik presenteerde het plan en de hele commissie rolde over me heen met tegenargumenten. Dat ging zo een poos door. De voorzitter was klaar met de post, schoof de stapel aan de kant en zei: 'heren, ik heb goed geluisterd naar de plannen, ik vind het goede voorstellen en vind dat we het moeten accepteren.' Iedereen zweeg! VZ: 'Volgende agendapunt.' Wat een gezag had die man!' Jan de Boer, 28 december 2021

Maarten Schakel in 1987

★ Maarten Schakel: „In de loop der eeuwen is er eigenlijk niets veranderd.“
(Foto Tom Poortvliet)

VERSNELLING: WERELDHANDEL IN AGRARISCHE PRODUCTEN

2015: productie boeren vijf keer zo hoog als in 1950.

Gevolg: boterberg en melkplas

Innovatie, schaalvergroting en mechanisering. Dubbele prijs:

- Eerst de bodem uitgeput
- Door te hoge productie lagere melkprijs.

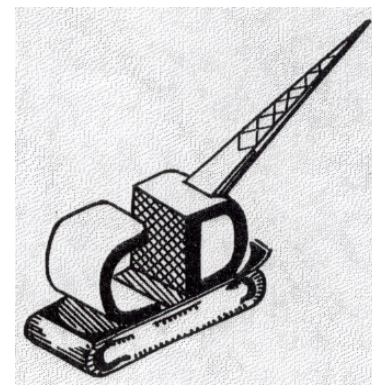
Melk werd weggegooid... Boeren gecompenseerd voor overproductie, het begin van het subsidiëren van boeren

'Ik dach zo, 't zal wel vooruitgang zijn wanneer ze – eh de mense veele melk lieten drinken. Nee, ik vind 't een schrille tegenstelling. Wij krijge vijf, zes cente minder voor de liter een eh bij de melkboer betale jullie twee cente per liter meer.'

- Meertens Instituut, Dialectenbank – Bleskensgraaf, ca. 1965

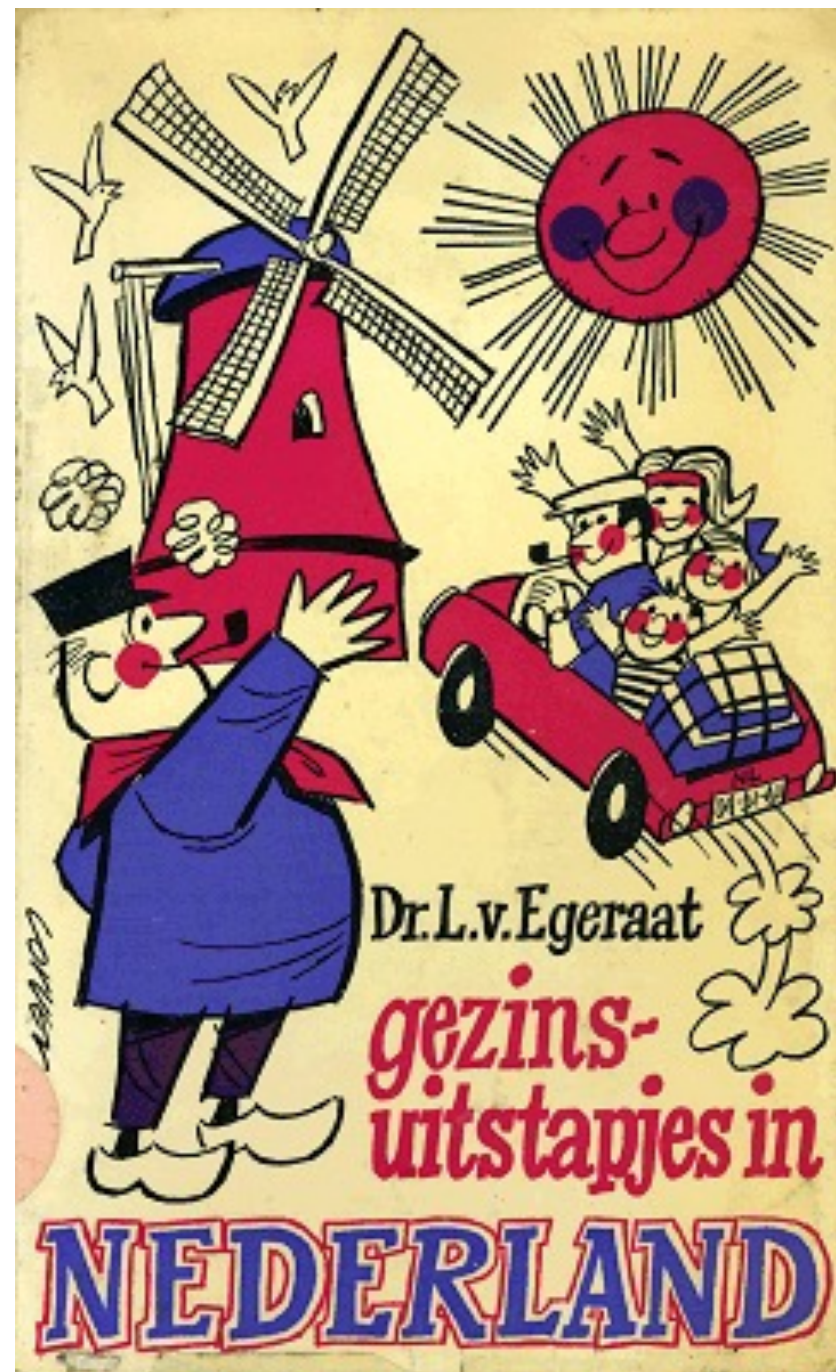
Vanaf 1950 stimuleerde het Nederlands Zuivelbureau de consumptie van koemelk met mascotte Joris Driepinter

Landbouwoverschotten, grotere mestproductie en een hoger gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen, dat was de oogst van Mansholts beleid.

‘U rijdt nu door de rimboe van de Randstad Holland, waarvan altijd beweerd wordt dat er geen rust en ruimte meer te vinden zouden zijn. Stop dat fabeltje maar in de bagageruimte van uw auto.’ – Leo van Egeraat, 1966

Natuurbescherming bezorgd over Ablasserwaard

Als ruilverkaveling doorgaat

(Van een onzer verslaggevers)

DE grootste ruilverkaveling van Europa zal in de Ablasserwaard worden uitgevoerd. Niet minder dan 22.500 ha van een oud cultuurlandschap gaan daar „op de schop”. Van de totale kosten van 83 miljoen gulden wordt 50 miljoen door het rijk gesubsidieerd. De contact-commissie voor de Natuur- en Landschapsbescherming heeft bij Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland bezwaren kenbaar gemaakt tegen deze ruilverkaveling.

„Afgezien van het feit, dat gezaghebbende landbouw-economen dergelijke in-

vesteringen in graslandgebieden onverantwoord achten, wordt hier op basis van zuiver agrarische motieven de planologische ontwikkeling van de streek vastgelegd zonder dat — zoals bij de provinciale streekplannen wel het geval is — een afweging van alle bij het bodemgebruik betrokken belangen plaats vindt”. Er is hoegenaamd geen rekening gehouden met de in de streek levende denkbeelden. Deze zijn al neergelegd in een discussienota van de Stichting Ontwikkeling Ablasserwaard en Vijfheerenlanden.

De natuurbeschermingsorganisaties ma-

ken zich met name ernstig bezorgd over het buitengewone fraaie landschap van de Ablasserwaard. Het wettelijk voorgeschreven landschapsplan heeft slechts een symbolische betekenis. Het beperkt zich tot bescheiden bermbeplantingen langs een deel van de 100 km aan te leggen landbouwwegen. Er is niet voorzien in een afdoende beplanting, die de storende invloed van ten minste 135 nieuw te bouwen boerderijen moet verminderen. Recreatieve voorzieningen van enig formaat ontbreken geheel.

De Contact-Commissie en de Stichting het Zuid-Hollands Landschap hebben ook verzocht aan de Plaatselijke Commissie (van het ruilverkavelingsblok Ablasserwaard) een of meer leden toe te voegen voor behartiging van de belangen van landschapsverzorging en recreatievoorziening.

Stedelijke invloed: Herziening landschapsplan 1976

“In het oorspronkelijk summiere landschapsplan zaten art. 13 kavels in het westen voor openluchtrecreatie. De gemeenten zagen daar vanaf vanwege de **verstoring van de zondagsrust**. Ook vanwege het summiere karakter van het landschapsplan kwam de behoefte op aan herziening. In 1976 presenteerde ik het nieuwe plan voor een volle zaal met boeren o.l.v. Maarten Schakel, de vz van de ruilverkavelingscommissie. Het plan is er ongeschonden door gekomen en volledig uitgevoerd. 150 Ha nieuwe bossen in het westen, een paar honderd ha natuurgebied in het midden (rondom De Donk) en 50 ha verspreide landschapselementen. In het oorspronkelijke plan zaten wegbeplantingen en kleine natuurgebiedjes.” – Rien van den Berg, 12 december 2021

‘De inzichten op dat punt zijn gewijzigd, dat is juist. Maar ook wij hadden al een groot bos gepland in het westen van de Alblasserwaard. Dat is niet doorgegaan omdat **de betrokken gemeenten als Rotterdam en Dordrecht en ook de provincie niet wilden betalen**. En dat zullen ze ook nu niet willen of niet kunnen.’ – Maarten Schakel, 1987 (voorzitter Ruilverkavelingscommissie)

‘Bij het bepleiten van niet agrarische zaken maakte je je als lid van de PC niet populair. Aan de horizon in het westen rukte de verstedelijking op. Toen duidelijk werd dat de groene ster geen haalbare kaart was, zaten we met een probleem. Als je dat gebied uit de plannen liet vallen, bleef er van natuur en landschapsdoelstellingen weinig over. Wij hebben toen aangegeven dat de evenwichtigheid in de plannen daarmee in het geding zou komen en hebben bepleit **met name in het westen van de waard bos aan te leggen met een landschappelijke functie, als overgang tussen de verstedelijking en het agrarische landschap**. Wat bij de uitvoering speelde was dat van hogerhand er veel druk was om snelgroeiend boomsoorten te planten. De prognoses waren dat er binnen 20 jaar een acuut tekort aan hout zou zijn. Vandaar erg veel snel groeiende populierenklonen wat in het latere beheer voor extra kosten zorgde omdat de houtprijzen niet de verwachte stijging hadden doorgemaakt. Zonder die druk hadden we meer eik en es geplant.’ Jan de Boer, 29 december 2021

Ruilverkaveling ALBLASSERWAARD

LANDSCHAPSPLAN

Samen met 24 van de RUILVERKAVELINGSWET 1951

HOOFDWERK: DE NIEUWE LANDSCHAPSPLAN

- RESERVAAT
 - A. DE DONKSE LAAGTEN
 - B. SMOUTJESVLIETLANDEN
 - C. LEKDIJK-ZUID
 - D. GIESSENLANDEN
- KAVELS ONDER DE GEMEENTEN
 - ALBLASSERDAM
 - OUD-ALBLAS
 - PAPENDRECHT
- KAVEL IN DE MEANDER VAN HET RIVIERTJE DE ALBLAS

volgens ontwerprijke art 13
- OVERIGE KAVELS EN SEC. WEG 36

naar Punt 14
- PROBLEEM GEBIEDEN

- BESTAANDE BEGRANSING
- ONVERBODEN BEGRANSING (ART. 13)
- STREEKBEGRANSING
- VERGEER BEGRANSING (naar de gemeenten)
- LANDSCHAPPELIJK BEGRANSING (overgangsbegrenzing) (naar de gemeenten)
- NEDERLANDSE WAAKPOSTEN (BEGRANSING VAN TOEGANG TOT BEGRANSING)
- NATUURMONUMENTEN EN ZONNEN
- BESTAANDE WEGEN
- NIEUWE OF TE VERBETEREN WEGEN
- BESTAANDE RIJWEGEN
- OORDELEN
- RIJWEGEN
- RIJWEGEN

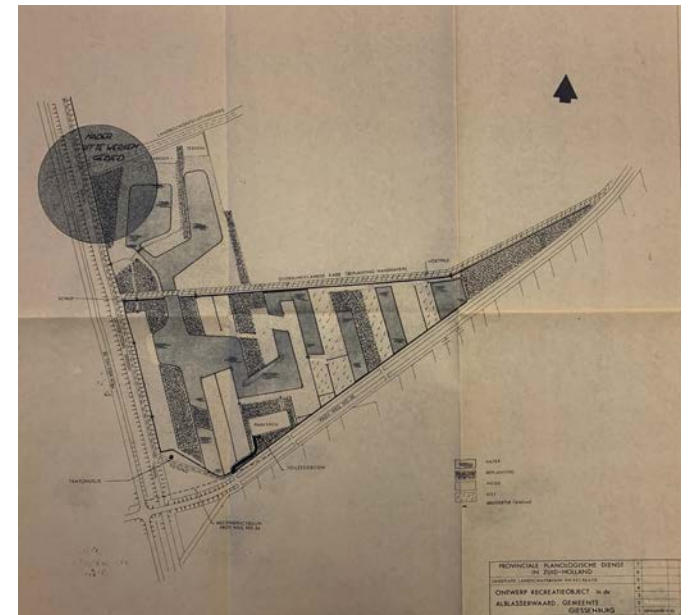
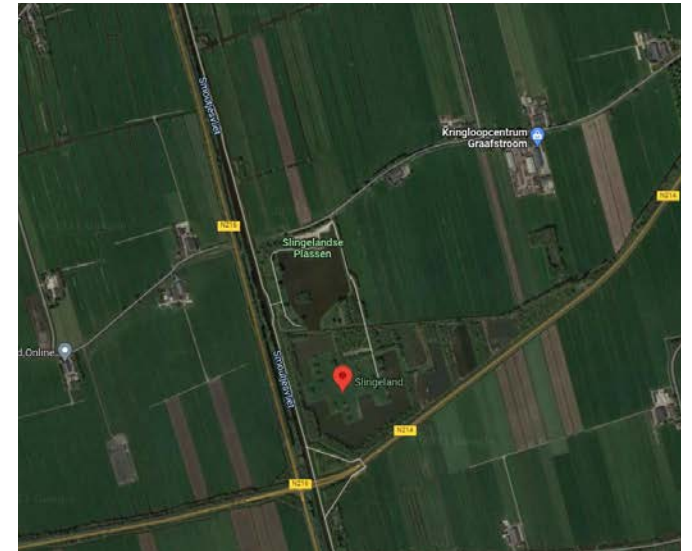

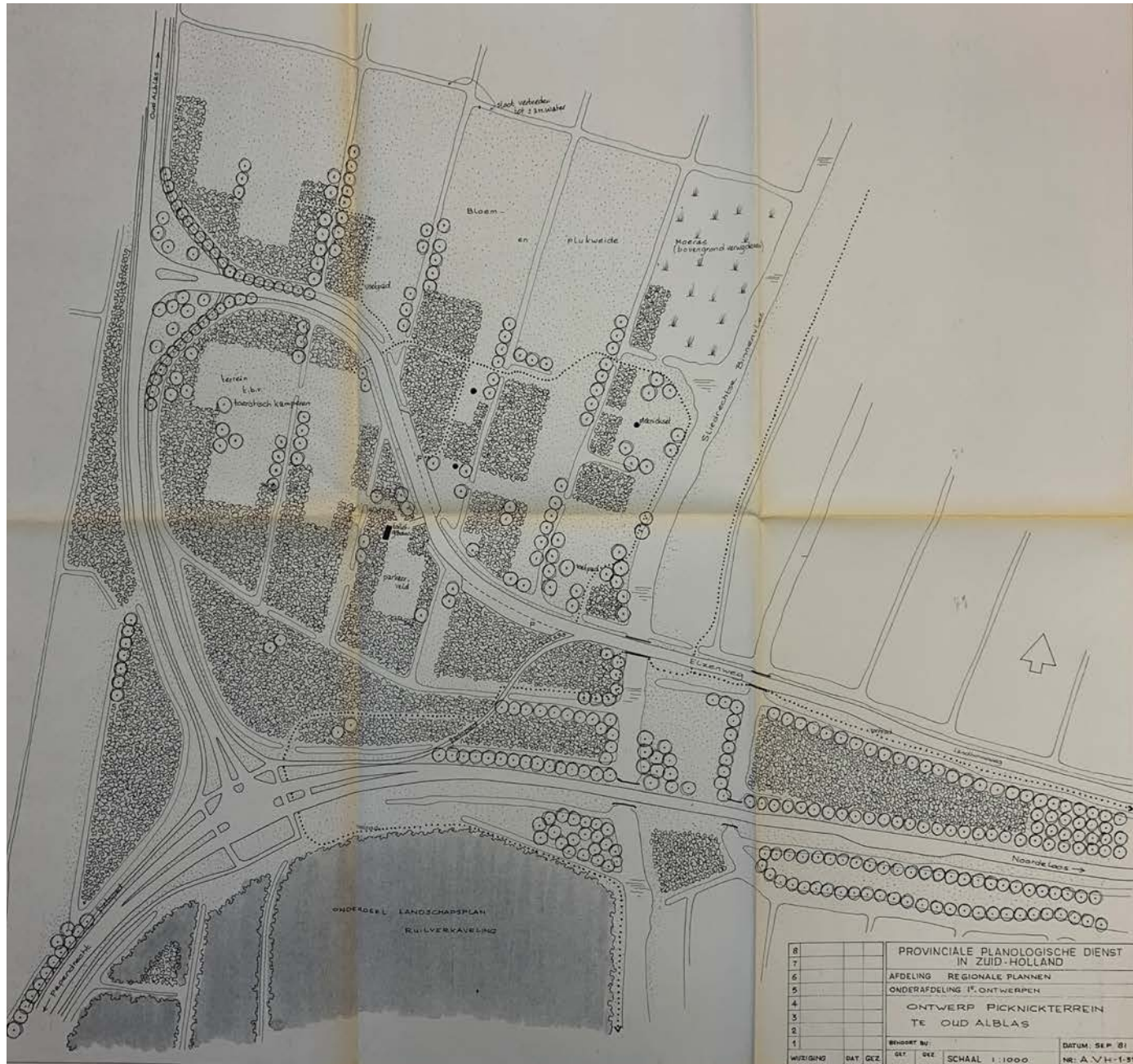
Herziening landschapsplan 1976

Slingelandse plassen, Ellen Brandes

Recreatieobjecten

8										
7										
6										
5										
4										
3										
2										
1										

PROVINCIALE PLANOLOGISCHE DIENST
 IN ZUID-HOLLAND
 AFDELING REGIONALE PLANNEN
 ONDERAFDELING I^o ONTWERPEN
 ONTWERP PICKNICKTERREIN
 TE OUD ALBLAS

WERKZIGING DAT. DEZ. GET. DEZ. SCHAAL 1:1000 DATUM: SEP. '81
 NR: AVH-1-34

De uitdagingen van nu

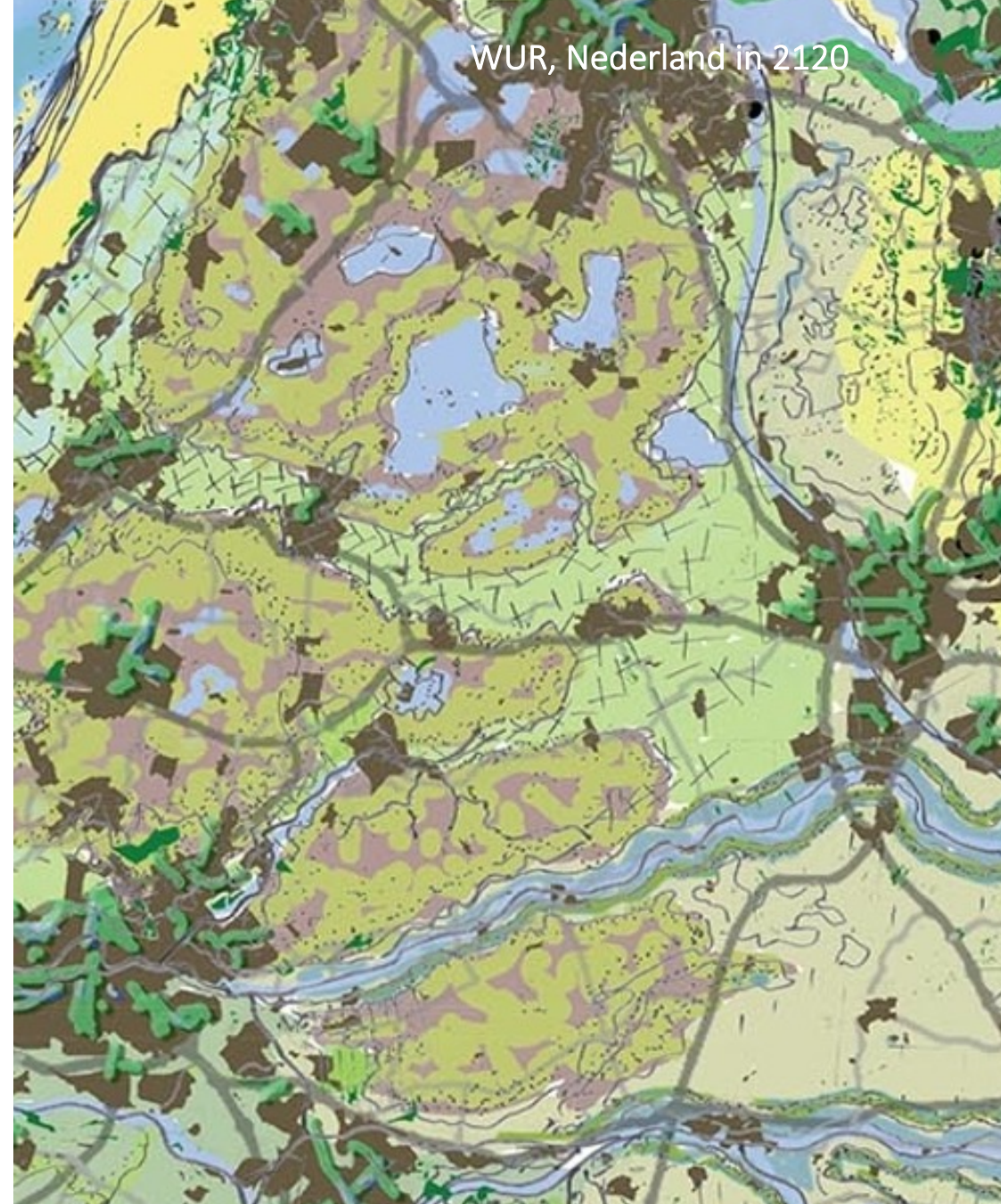
Protesten tegen het eindeloos ophogen van de dijken na hoog water
Een minister (Smit-Kroes) en haar ambtenaren die iets durven
Plan Ooievaar, een nieuwe aanpak voor de rivieren (1987)

NNAO 1987 Kritisch scenario voor Nederland in 2050
Bakker, Van Beek, Hartman, Nassuth

WUR, Nederland in 2120

‘De steden staan met hun rug naar het groene hart’

‘Het groene hart is het park van de Randstad’

‘Aanleg van 20.000 ha. parkbos, in eenheden van minimaal 1000 hectare.’

‘Mensen zijn best bereid iets extra’s te betalen voor het gebied waar ze in recreëren.’

‘In 2012 moet de gehele zuivelproductie van het groene hart regionaal afgezet worden.’

‘Functie volgt peil; over grotere oppervlakken één peil invoeren.’

‘De publiek-publieke afstemming is een steeds groter probleem, veel meer dan de publiek-private afstemming.’

Stuurgroep en Kwaliteitsatlas

Kwaliteitsteam Groene hart (Y. Feddes)

2010

1. DE ACHTERGRONDEN VAN DE VOORLOPER	2
2. VISIE 2040: BELEVING EN ROBUUSTHEID	3
2.1. DE VISIE VOOR HET GROENE HART	3
2.2. VAN VISIE 2040 NAAR BELEID 2020.....	5
3. HET GENERIEK BELEID TOT 2020	7
3.1. DE KERNKWALITEITEN VAN HET GROENE HART.....	7
3.2. DE GROENBLAUWE STRUCTUUR VAN HET GROENE HART	10
3.2.1. Afremmen bodemdaling.....	10
3.2.2. Robuust en klimaatbestendig waterbeheer.....	12
3.2.3. Landbouw met een blijvend perspectief.....	16
3.2.4. Natuurontwikkeling.....	17
3.3. DE (BE)LEEFBAARHEID VAN HET GROENE HART.....	18
3.3.1. Wonen.....	18
3.3.2. Werken.....	20
3.3.3. Recreatie en stad-landverbindingen.....	22
3.3.4. Cultuurhistorie.....	23

Landbouwtransitie

Water vasthouden

Water vasthouden bij Haastrecht

Nieuwe natuur

Rli pleit voor nattere bodem, 'boeren kunnen dit'

De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur maant het Rijk om snel werk te maken van beleid voor bodemdaling in veenweidegebieden. Gebeurt dat niet, dan is de schade voor de leefomgeving groot. De oplossing ligt in de landbouw, die grotendeels verantwoordelijk is voor de daling maar nu juist het verschil kan maken. Maar wordt de boer, na stikstof en natuurherstel, hiermee niet opgezadeld met de zoveelste opgave?

Bodemdaling

Naar een ontspannen Nederland

Hoe het oplossen van de stikstofproblematiek via een ruimtelijke benadering een hefboom kan zijn voor het aanpakken van andere grote opgaven en zo een nieuw perspectief kan opleveren voor het landelijk gebied

1 juli 2021

Jan Willem Erisman
Berno Strootman

Stikstofuitstoot en -depositie

Verziltig

Scheurende dijken door droogte bij Reeuwijk

Toenemende droogte

Energielandschappen

Groote Haar bij Gorinchem

Woningbouw

Infrastructuur en industrie